

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΜΑΡΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΕΑ ΚΑΙ Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΞΙ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Διπλωματική Μελέτη

Υποβληθείσα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Θεολογικών Σπουδών

Πανεπιστήμιο «Νεάπολις»

ΠΑΦΟΣ 2015

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Νικολαΐδης

Εξεταστική Επιτροπή:

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΕΑ ΚΑΙ Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΞΙ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΜΑΡΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΕΑ ΚΑΙ Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΞΙ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Διπλωματική Μελέτη

Υποβληθείσα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Θεολογικών Σπουδών

Πανεπιστήμιο «Νεάπολις»

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
I.Γενικά περί του βίου και των έργων του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου.....	8
IIα.Οι περί Ιεροσύνης Λόγοι του.....	15
IIβ.Η διαπραγμάτευση του θέματος.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	
ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΟΣΥΝΗΣ	
I.Το μυστήριο της Ιεροσύνης σε σχέση με το πρόσωπο και το έργο του Χριστού.....	18
II.Το μυστήριο της Ιεροσύνης και το μέγεθος της Εκκλησίας.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	
ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΕΑ	
I. «Οποίον δει είναι τον Ιερέα προς εαυτόν».....	27
II.«Οποίον δει είναι τον Ιερέα προς τους υπεναντίους».....	33
III. Ο Ιερέας ως λειτουργός.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	
Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΕΑ	
I. Η ευθύνη του Ιερέα έναντι του ποιμνίου του.....	45
II. Η παιδαγωγική ποιμαντική του Ιερέα.....	51
III.Τα αγαθά παρακολουθήματα της ένθεης ποιμαντικής διακονίας...55	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	59

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος είναι ένας από τους σημαντικότερους Οικουμενικούς Πατέρες και Διδασκάλους της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Ο βίος του μαρτυρεί και το ήθος του. Κάλιστα μπορεί να θεωρηθεί ένας όσιος μεγαλομάρτυρας. Έζησε ασκητικά ακόμα και μετά την εκλογή του ως Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, αρνούμενος να συμβιβαστεί με ό,τι η εξουσία της Πόλης ζητούσε από αυτόν. Παρέμεινε να υπηρετεί τον Χριστό, την αλήθεια και το ποίμνιό του. Έντονα επικριτικός σε κάθε αδικία ή παρεκτροπή, από όπου και αν προερχόταν, άρχοντες ή αρχομένους, πλούσιους ή φτωχούς. Γνώριζε μόνο τη γλώσσα της αλήθειας. Μοναδικός Ιεροκήρυκας, γνώστης της ρητορικής τέχνης, εξ ου και το Χρυσόστομος, ένθεος φιλακόλουθος λειτουργός του Θεού, διαμόρφωσε τη Θεία Λειτουργία, που αποδίδεται στο όνομά του, καθώς και μοναδικός ποιμένας. Ποιμένας με αληθινή διάκριση και αγάπη προς το ποίμνιο που του εμπιστεύτηκε ο Θεός. Ως ποιμένας ποιμένων αγωνίστηκε να ανυψώσει το πνευματικό επίπεδο των κληρικών, ώστε να υπηρετούν αληθινά τον Χριστό και το λογικό ποίμνιό του. Ποιμένας για τις ψυχές, αλλά και τις καθημερινές ανάγκες σε όλα ανεξάρτητα τα θέματα: φτώχεια, πείνα, χηρεία, ορφάνια, παρθενία, δικαιοσύνη.

Τους έξι Λόγους του *Περί Ιεροσύνης*, αλλά και όλο το έργο του, πρέπει να τους αναγνώσει προσεκτικά ο κάθε κληρικός, αλλά και ο κάθε ένας που η ψυχή του ποθεί την ιεροσύνη. Είμαστε βέβαιοι ότι, μελετώντας τους δεν θα αποθαρρυνθεί καμιά αληθινά καλοπροαίρετη ψυχή, αλλά θα ανάψει μέσα της πιο πολύ η φλόγα της αγάπης προς την ιεροσύνη και το ποίμνιο του Χριστού.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. Γενικά περί του βίου και των έργων του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να αναλύσει τους έξι Λόγους του Ιερού Χρυσοστόμου «Περί Ιεροσύνης»¹, έργο το οποίο ανήκει στην πλούσια ποιμαντική γραμματεία του Αγίου. Κατά τον καθηγητή Παναγιώτη Χρήστου, αποτελεί το λαμπρότερο εγχειρίδιο ποιμαντικής και πηγή έμπνευσης και για άλλους συγγραφείς².

Πριν όμως αρχίσουμε τη διαπραγμάτευση του θέματός μας, θεωρούμε απαραίτητο να αναφερθούμε στο βίο αυτού του μεγάλου πατέρα της Εκκλησίας μας, του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Αυτού του οικουμενικού διδασκάλου, του οποίου η μνήμη διατηρήθηκε ζωηρά μέσα στους αιώνες, λόγω της έξοχης επίδοσής του σε όλους τους τομείς, αφού συνδύαζε επιτυχώς τη διακυβέρνηση της Εκκλησίας, το κοινωνικό έργο, τη θεολογική ανάπτυξη και την πνευματική καλλιέργεια³.

Κύρια πηγή του βίου του είναι ο «Διάλογος περί βίου και πολιτείας του μακαρίου Ιωάννου»⁴, ο οποίος γράφτηκε από τον φίλο του Χρυσοστόμου Παλλάδιο⁵, γύρω στο 407 ή 408 με σκοπό να αποκαταστήσει τη μνήμη του.

Ο Ιωάννης γεννήθηκε μεταξύ του 344 και του 355 και πιθανότερα στις αρχές του 354 στην Αντιόχεια. Ήταν γόνος επίσημης οικογένειας, αφού ο πατέρας του Σεκούνδος ήταν ανώτατος αξιωματικός στο στρατό της Συρίας. Και οι δύο γονείς του ήταν χριστιανοί. Η μητέρα του Ανθούσα χήρεψε νωρίς, αφού ο σύζυγός της και πατέρας του Ιωάννη απέθανε αμέσως μετά τη γέννησή του, όταν αυτή ήταν 20 ετών. Παρά το νεαρό της ηλικίας της, δεν

¹ PG 48, 623-692

² Παναγιώτη Κ. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία, Περίοδος θεολογικής ακμής Δ' και Ε' αιώνες*, Τόμος Δ', Θεσσαλονίκη 2006, Εκδοτικός Οίκος Κυρομάνος, σσ. 255

³ Ο. π., σσ. 231

⁴ *Διάλογος* 5 (47,18)

⁵ Πρόκειται για τον μετέπειτα επίσκοπο Ελενουπόλεως.

προχώρησε σε δεύτερο γάμο και αφοσιώθηκε στην ανατροφή του Ιωάννη, στη μόρφωση και πνευματική του ανάπτυξη, αλλά και στη διαχείριση της μεγάλης περιουσίας που του κληρονόμησε ο πατέρας του. Αυτό επιβεβαιώνεται και μέσα από τον Α' Λόγο περί Ιεροσύνης, όταν η μητέρα του τον εισήγαγε στο δωμάτιο που τον γέννησε, για να τον πείσει να μην την αφήσει όσο αυτή ζει και να ακολουθήσει τον μοναχισμό⁶.

Ο Ιωάννης είχε διδασκάλους τον εθνικό ρήτορα και φιλόσοφο Λιβάνιο, ως προς την ρητορική, τον Ανδραγάθιο στην φιλοσοφία και τον Διόδωρο Ταρσού, καθώς και άλλους Αντιοχειανούς θεολόγους, στην Θεολογία⁷. Είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε ότι ο ρήτορας Λιβάνιος τον προόριζε για διάδοχό του, κάτι όμως που δεν πραγματοποιήθηκε, γιατί ο Ιωάννης στα 18 του χρόνια εγκατέλειψε τις σπουδές της θύραθεν παιδείας και βαπτίστηκε. Τρία χρόνια, μετά τη βάπτισή του, το πιθανότερο μετά τον θάνατο της μητέρας του Ανθούσας, χειροτετήθηκε αναγνώστης και αναχώρησε στην έρημο, όπου ακολούθησε για έξι χρόνια, από το 374 μέχρι το 380, τον ασκητικό βίο. Ασκήτεψε τέσσερα χρόνια κοντά σε γέροντα και δύο χρόνια μέσα σε σπήλαιο, όπου, κατά πάσα πιθανότητα, λόγω της αυστηρής του άσκησης, κλονίστηκε η υγεία του, με προβλήματα τα οποία τον ταλαιπωρούσαν μέχρι τον θάνατό του.

Το 381 χειροτονήθηκε διάκονος από τον Αντιοχείας Μελέτιο, όταν τον συνόδευε στην Κωνσταντινούπολη, για να λάβει μέρος στην Β' Οικουμενική Σύνοδο. Το 386 χειροτονήθηκε σε πρεσβύτερο από τον Αντιοχείας Φλαβιανό. Όλο αυτό το διάστημα, που ήταν πρεσβύτερος στην Αντιόχεια, είχε αναδειχθεί σε σπουδαίο κήρυκα και η δραστηριότητά του και το κηρυκτικό του έργο είχαν διαδοθεί, όχι μόνο στην πόλη και στα περίχωρά της, αφού κήρυττε σε όλους τους ναούς, αλλά και σε όλη την αυτοκρατορία. Επίσης, κατά την διάρκεια της ιερατείας του, διέπρεψε και στη αντιμετώπιση των εθνικών, των Ιουδαίων καθώς και των αιρετικών, Αρειανών, Ανομοίων και Απολιναριστών, αλλά και

⁶Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Λόγοι περί Ιεροσύνης*, Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας 35, Εισαγωγή-Κείμενον-Μετάφρασις-Σχόλια υπό Παναγιώτου Κ. Χρήστου, Πατερικαί εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1978, Λόγος Α', σσ 56,57

⁷Βλασίου Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Τόμος Α', σσ 345

των αποσχισθέντων Ορθοδόξων υπό τον Παυλίνο. Η κοινωνική και φιλανθρωπική του δράση ήταν εξίσου σημαντική για τον ίδιο, αφού οργάνωνε την φιλανθρωπία και έτρεφε μεγάλο αριθμό ταγμάτων χηρών και παρθένων, αλλά και ορφανών. Φρόντιζε για την περίθαλψη ασθενών, ξένων και φυλακισμένων. Παρά ταύτα, σε αυτή την περίοδο συνεγράφη και ο μεγαλύτερος όγκος των ομιλιών του⁸.

Το προαναφερθέν *Περί Ιεροσύνης* έργο ήταν και ο ρυθμιστής της Ιερατικής του διακονίας που ακολούθησε αργότερα ως Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, μαζί με ομάδες ζηλωτών κληρικών που του αφοσιώθηκαν, καθώς και διακονιστών αφιερωμένων στην Εκκλησία. Στο έργο αυτό προσετέθη και η ιεραποστολή, αφού οργάνωσε ιεραποστολές σε λαούς, που δεν είχαν γνωρίσει μέχρι τότε τον Χριστιανισμό. Οργάνωσε ιεραποστολές στη Γοτθία, την Σκυθία, την Κελτική, την Περσία και την Φοινίκη.

Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εξελέγη, μετά τον θάνατο του Νεκταρίου. Για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο τον πρότεινε στον αυτοκράτορα Αρκάδιο ο πρωθυπουργός του Ευτρόπιος, ο οποίος, αφού είχε μάθει για τον πρεσβύτερο Ιωάννη, τον οδήγησε δια ξηράς και θαλάσσης στην Βασιλεύουσα. Ο Ιωάννης αρχικά δεν γνώριζε τον λόγο της πορείας του προς την Κωνσταντινούπολη. Πολύ πιθανό τον πληροφορήθηκε καθ' οδόν. Πάντως ο Χρυσόστομος δεν αρνήθηκε. Έτσι, μέχρι την άφιξή του στην Πόλη, ο Αρκάδιος είχε προσκαλέσει επισκόπους, οι οποίοι μαζί με τον κλήρο και το λαό εξέλεξαν τον Ιωάννη Αρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Θεόφιλος Αλεξανδρείας εναντιώθηκε στην εκλογή και χειροτονία του Ιωάννη. «Ως δε εν Κωνσταντινουπόλει αφίκετο Ίωάννης ο Χρυσόστομος και οι κληθέντες ιερείς συνεληλύθεισαν, εμποδών εγένετο τη χειροτονία Θεόφιλος, Ισιδώρω σπουδάζων... Τελευταίον συνήνεσε τοις επί Ιωάννη,

⁸ Παναγιώτη Κ. Χρήστου, ό. π., σσ. 236

δεδογμένοις»⁹. Αφού δέχτηκε τελικά την εκλογή Χρυσοστόμου στο θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως, τον χειροτόνησε την 26^η Φεβρουαρίου του 398.

Ο Ιωάννης, ως Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, συνέχισε και μετά την εκλογή του να ζει ασκητικά και να συμπεριφέρεται ως ασκητής. Δεν θέλησε ποτέ να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, που σίγουρα ζητούσαν αυτοί που τον πρότειναν για Αρχιεπίσκοπο, όπως ο Ευτρόπιος, ή ακόμα, και ο Αρκάδιος, αλλά και η σύζυγός του Ευδοξία, η οποία ανακηρύχθηκε και Αυγούστα μετά το 400. Έτσι ήταν επικριτικός και σκληρά ελεγκτικός έναντι οποιασδήποτε ατασθαλίας ή σφάλματος. Έναντι των πλουσίων και της διαφθοράς, απ' όπου και αν προερχόταν, είτε αυτή ήταν εκκλησιαστική, είτε πολιτική, είτε κοινωνική. Ασκούσε σκληρό έλεγχο στην Ευδοξία και σε αυτές που την περιστοίχιζαν, στους πλουσίους, που λυμαίνονταν τις περιουσίες των πτωχών, αλλά και προς τους κληρικούς, που ζούσαν και αναστρέφονταν ανάρμιστα. Προσπάθησε να ανορθώσει το ήθος των κληρικών. Στα πλαίσια αυτά της εξύψωσης του κλήρου επιχείρησε και την κάθαρση των σιμωνιακών κληρικών, που επικράτησαν στην Μ. Ασία και στην Έφεσο. Εκεί προχώρησε σε πολλές καθαιρέσεις επισκόπων και χειροτονίες άλλων, θέμα το οποίο έγινε και η αφορμή να κατηγορηθεί για αντικανονικές πράξεις εκτός της δικαιοδοσίας του. Αλλά και η επί τρίμηνον απουσία του από την επαρχία του έδωσε έδαφος σε όσους τον εχθρεύονταν, να βρουν πρόσφορο έδαφος να τον κατηγορήσουν.

Ο διωγμός και η εξορία του πραγματοποιήθηκαν με αφορμή το ζήτημα που προέκυψε με τους Μακρούς Αδελφούς, οι οποίοι διωκόμενοι από το Θεόφιλο, έφυγαν και δέχθηκαν τη φιλοξενία του Χρυσοστόμου στην Κωνσταντινούπολη. Όμως αυτή ήταν αληθινά μια αφορμή, αφού αιτία ήταν ο Αλεξανδρείας Θεόφιλος, που ουδέποτε τον συμπάθησε και βρήκε έτσι αφορμή να τον κατηγορήσει για επέμβαση στην Εκκλησία της Αιγύπτου. Επίσης η Αυγούστα Ευδοξία ήθελε να τον εκδιώξει, για να απαλλαγεί από την αυστηρή κριτική του, ένεκα της αλαζονείας της. Έτσι το 403, ο Θεόφιλος, ενώ κλήθηκε

⁹ Σωζωμένον, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 7,2

για να κριθεί από τον Αρκάδιο, τελικά το κλίμα άλλαξε κατά του Χρυσοστόμου, και ο Θεόφιλος μετατράπηκε σε δικαστή της Αλεξανδρινής Εκκλησίας. Συνοδευόμενος από 29 Αιγύπτιους επισκόπους, αξιοποιώντας την εκδικητική στάση της βασίλισσας, η οποία και έπεισε τον Αρκάδιο να συγκαλέσει σύνοδο εναντίον του Χρυσοστόμου. Αυτή συνεκλήθη «Επί Δρυν» και προσήλθαν 36 μόνο επίσκοποι, η πλειοψηφία των οποίων ήταν του κλίματος της Αλεξανδρινής Εκκλησίας. Σ' αυτήν αρνήθηκε ο ιερός Χρυσόστομος να παρευρεθεί και να απολογηθεί, αφού συμμετείχαν, αντικανονικά, και οι κατήγοροί του. Τελικά ο αρχιεπίσκοπος Θεόφιλος πέτυχε το 403 την καθαίρεσή του. Ο Ιωάννης καθαιρέθηκε και εξορίστηκε.

Και ενώ ο Χρυσόστομος περίμενε στη Βιθυνία, για τον προορισμό της εξορίας του, έγινε σεισμός στην Βασιλεύουσα. Το γεγονός φόβισε την Ευδοξία, η οποία και το απέδωσε ως οργή του Θεού για τα γενόμενα και ανακάλεσε τον Ιωάννη, ζητώντας συνάμα και την αποκατάστασή του. Ο ιερός πατήρ ζήτησε η αποκατάστασή του να γίνει από σύνοδο μείζονα της προηγουμένης που τον καθαίρεσε. Με επιμονή όμως του πλήθους δέχτηκε την αποκατάσταση χωρίς σύνοδο, πράγμα που θα του κοστίσει αργότερα, και έτσι επέστρεψε στο θρόνο του την 13^{ην} Νοεμβρίου 403.

Ακολούθησε όμως στη συνέχεια νέα ρήξη με το παλάτι και την Ευδοξία, με αφορμή την ίδρυση αργυρού αγάλματος της αυτοκράτειρας στον περίβολο της Αγίας Σοφίας, γεγονός που ο ιερός πατήρ επέκρινε έντονα. Έτσι η αυτοκράτειρα κατόρθωσε την σύγκληση νέας συνόδου, στην οποία συμμετείχαν εχθροί του Χρυσοστόμου, με πρώτους τους Λεόντιο Αγκύρας και Άμμωνα Λαοδικείας, οι οποίοι επικαλέστηκαν τους κανόνες 2 και 5 της Αντιοχείας.¹⁰ Στη σύνοδο δεν συμμετείχε αυτή τη φορά ο Θεόφιλος, που αρνήθηκε να παρευρεθεί, παρόλο που με επιστολές του έπεισε πολλούς επισκόπους εναντίον του Χρυσοστόμου.

¹⁰ Βλασίου Φειδά, ό. π., σσ 551

Οι κατηγορίες που του προσήψαν ήταν ότι ανέλαβε καθήκοντα χωρίς την έγκριση συνόδου, κάτι που, ως προαναφέραμε, αρχικά ζητούσε και ο Ιωάννης και ότι περιφρόνησε την καθαίρεσή του. Έτσι το 404 καθαιρείται και πάλιν και ο Αυτοκράτορας υπογράφει την πράξη.

Ο Χρυσόστομος αμέσως απομονώθηκε και στη συνέχεια εστάλη εξορία στην Κουκουσό της Αρμενίας, στις 9 Ιουνίου του 404. Αργότερα, σε πορεία εξορίας προς τα ενδότερα της περιοχής του Πόντου το 407, απέθανε παραδίδοντας την αγιασμένη ψυχή του στον Κύριο.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι η καθαίρεση του Χρυσοστόμου, όχι μόνο δεν έγινε δεκτή από αυτούς που αγαπούσαν τον Ιεράρχη, αλλά και δημιούργησε σοβαρή κρίση στις σχέσεις των Εκκλησιών Ανατολής και Δύσης, με πρώτο τον επίσκοπο Ρώμης Ιννοκέντιο. Αυτός κράτησε μάλιστα στα δίπτυχα ως Αρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως τον Ιωάννη και διέκοψε την κοινωνία με τους διαδόχους του. Η περίοδος από το 404 μέχρι το 417 ήταν και το πρώτο σχίσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσεως. Η ρήξη ήρθη, όταν το 413 η Αντιόχεια και το 417 η Κωνσταντινούπολη και η Αλεξάνδρεια επανέγραψαν στα δίπτυχα τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο.

Όσον αφορά στο συγγραφικό έργο του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, αυτό είναι μεγάλο και σπουδαίο. Μεγάλο, όχι μόνο σε έκταση, αφού πιθανόν να είναι από τους πολυγραφότερους πατέρες της Εκκλησίας μας, αλλά και σε σημασία θεολογική, ερμηνευτική, συμβουλευτική, ποιμαντική και δογματική, παρόλο που δεν έχει ιδιαίτερα δογματικά έργα.

Το συγγραφικό του έργο το άρχισε από πολύ νωρίς, μάλλον μόλις χειροτετήθηκε αναγνώστης, περίπου το 378, όταν γύρισε ασθενής από το σπήλαιο της άσκησής του. Ο μεγαλύτερος όγκος των γραπτών έργων του, που χαρακτηριζόταν από τον βιβλικό και ερμηνευτικό χαρακτήρα της Αντιοχειανής Θεολογίας,¹¹ ξεκίνησε, όταν βρισκόταν στην Αντιόχεια. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι ο Χρυσόστομος, κατά τον καθηγητή Βλάσιο Φειδά,

¹¹ Ο. π., σσ.539

απελευθερώθηκε από την δουλική προσήλωση των Αντιοχειανών Θεολόγων στο γράμμα του κειμένου της Βίβλου¹². Ως αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως αργότερα δεν είχε τον απαραίτητο χρόνο να ασχοληθεί με τη συγγραφή. Αυτή την περίοδο, που βρίσκεται στην Κωνσταντινούπολη, τα περισσότερα έργα του είναι ομιλίες, που είχε εκφωνήσει με διάφορες αφορμές ή και προσχεδιασμένα. Σχεδόν καθημερινά ομιλούσε σε ακροατήριο, κυρίως στην Αντιόχεια αυτές οι ομιλίες ήταν καθημερινές, με αφορμή πάντοτε τις ακολουθίες της Εκκλησίας, εσπερινού, όρθρου και θείας Λειτουργίας. Ήταν από τους πρώτους που καθιέρωσε τις ομιλίες από άμβωνος και είχε κατ' αυτό τον τρόπο την αμεσότητα με το ακροατήριό του. Οι ομιλίες του χαρακτηρίζονται ως καθαρά ποιμαντικές και πρακτικές, αφού ενέτασσε το θεολογικό περιεχόμενο της Αγίας Γραφής στην σωτηριολογική αποστολή της Εκκλησίας¹³. Αυτές τις ομιλίες διέσωσαν ταχυγράφοι. Κάποιες από αυτές ο Άγιος είχε το χρόνο να τις διαβάσει και να τις επεξεργαστεί αργότερα, κάποιες όμως όχι. Συνάμα είναι και αυτές που του χάρισαν το προσωνύμιο «Χρυσόστομος». Επίθετο που του αποδόθηκε ήδη κατά τον στ' αιώνα.

Τα έργα του Χρυσοστόμου διαδόθηκαν πολύ νωρίς σε Ανατολή και Δύση, ακόμα όταν ο ίδιος βρισκόταν στη ζωή. Λίγα χρόνια δε μετά την κοίμησή του, όπως αναφέρει ο Ισίδωρος Πηλουσιώτης, είχαν καλύψει όλη την οικουμένη. «Το κλέος των συγγραμμάτων ων απολέλοιπεν ο πάνσοφος Ιωάννης, πανταχόσε φοιτησάντων, άχρι γης και θαλάσσης τερμάτων έφθασε»¹⁴. Άρα δίκαια ονομάζεται και συγκαταλέγεται ανάμεσα στους οικουμενικούς διδασκάλους.

Ο Παλλάδιος¹⁵, ο οποίος, όπως προαναφέραμε, είναι η κύρια πηγή του βίου του, κατατάσσει τα έργα του σε τρεις κατηγορίες: Σε συγγράμματα, ομιλίες και επιστολές. Δεν θα τα αναφέρουμε όλα ονομαστικά, αλλά αξίζει να τα θεματοποιήσουμε, κυρίως, όπως τα διαχωρίζει στην Ελληνική Πατρολογία

¹² Ο. π., σσ.539

¹³ Ο. π., σσ.539

¹⁴ *Επιστολή* 4,224

¹⁵ *Διάλογος* 12

ο Καθ. Παν. Χρήστου. Τα έργα του είναι πραγματείες ασκητικές, ποιμαντικές, ηθικές και παιδαγωγικές, καθώς και απολογητικές. Το κηρυκτικό του έργο διαχωρίζεται σε λόγους και ερμηνευτικές ομιλίες. Έχουμε λόγους δογματικούς, «εις Ανδριάντας», περιστατικούς, «εις Κωνσταντινούπολιν», επί της «Ηθικής αγωγής», κατηχητικούς, του εορταστικού κύκλου, εις μαρτύρια και ναούς, εγκωμιαστικούς, ερμηνευτικούς στην Αγία Γραφή και Επιστολές. Αξίζει να γίνει μία μικρή αναφορά και στην θεία Λειτουργία, η οποία σήμερα φέρει το όνομα του Χρυσοστόμου. Η βάση της Λειτουργίας του είναι αυτή των μεταποστολικών χρόνων με προσθήκες Αντιοχειανές και μάλιστα προ του Χρυσοστόμου. Είναι γεγονός, όμως, ότι ο Χρυσόστομος αγαπούσε ιδιαίτερα τις Ιερές Ακολουθίες και δη την τέλεση της θείας Λειτουργίας. Ο ιερός Πατέρας προσέθεσε ευχές και διαμόρφωσε το κείμενο της Αντιοχειανής θείας Λειτουργίας. Γι' αυτό τον λόγο, του αποδόθηκε αργότερα όλη η θεία Λειτουργία, που αρχικά αναφερόταν απλά ως Λειτουργία των Αποστόλων¹⁶. Μεταγενέστερες προσθαφαιρέσεις στα κείμενα, την διαμόρφωσαν, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα.

IIα. Οι περί Ιεροσύνης Λόγοι του

Δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε ακριβή χρονολογία, κατά την οποία έγραψε τους έξι περί Ιεροσύνης Λόγους του ο Άγιος Ιωάννης. Πιθανότατες χρονολογίες, όπως αναφέρει ο καθ. Στυλιανός Παπαδόπουλος,¹⁷ είναι μεταξύ 372 και 378 ή μεταξύ 381 και 387. Είναι γραμμένοι με τη μορφή διαλόγου. Διαλέγεται με κάποιο άγνωστο φίλο του Βασίλειο. Πιθανότατα, το πρόσωπο που αναφέρει δεν είναι υπαρκτό, είναι πλασματικό, αφού πουθενά στη βιογραφία του δεν μνημονεύεται φίλος του με το πιο πάνω όνομα. Είχε σίγουρα υπόψη του τον λόγο του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, που διαπραγματεύονταν το θέμα της Ιεροσύνης και τη δική του φυγή. Σίγουρα επωφελήθηκε και επηρεάστηκε και από αυτά.

¹⁶ Στυλιανού Γ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Γ'*, Ο πέμπτος αιώνας (Ανατολή και Δύση), Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2010, σσ 140

¹⁷ Ο. π., σσ 45

Αρχίζει τη διαπραγμάτευση του θέματός του, όπως αναφέραμε, διαλογικά, μετά την εκλογή αυτού και του φίλου του Βασιλείου στην Ιεροσύνη. Συμφώνησαν να υπακούσουν στους εκλέκτορες για την εκλογή τους και να χειροτονηθούν, αλλά ο Ιωάννης την τελευταία στιγμή δεν εμφανίζεται και έτσι χειροτονείται ο Βασίλειος. Αυτός, όπως φαίνεται στον Α΄ Λόγο του, ζητά τον λόγο και τον κατηγορεί για απάτη. Έτσι ο Ιωάννης αναπτύσσει τους λόγους που απέφυγε την χειροτονία. Ανασκεύασε πρώτα τα περί απάτης, ισχυριζόμενος ότι η εύκαιρος απάτη, η οποία αποβλέπει στο γενικό καλό του συνόλου και δε βλάπτει κανένα, είναι επιτρεπτή. Στη συνέχεια περιγράφει το ύψος, το μεγαλείο της Ιεροσύνης, αλλά και τις προϋποθέσεις και τα προσόντα που πρέπει να έχει ο προσερχόμενος, ως τις αιτίες που τον οδήγησαν στη φυγή. Είναι γεγονός ότι σε ολόκληρο το κείμενο δεν υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ του βαθμού του πρεσβυτέρου και του επισκόπου. Όχι γιατί δεν υπήρχε, αλλά γιατί, ο Χρυσόστομος ομιλεί για το Μυστήριο γενικά ή γιατί πίστευε ότι η μόνη διαφορά ήταν το χειροτονεΐν.

ΙΙβ. Η διαπραγμάτευση του θέματος

Η πορεία της εργασίας περιλαμβάνει τα εξής στάδια: Μελέτη του βίου, των έργων και του ιστορικού πλαισίου που έδρασε ο Άγιος. Ακολουθώντας δογματική μελέτη για το πρόσωπο του Χριστού και την Ιεροσύνη, και επισήμανση-προσέγγιση όλων των στοιχείων, σε αναφορά με το πρόσωπο του ιερέα και την ποιμαντική διακονία του.

Για τα ιστορικά στοιχεία και το έργο του ιερού Πατέρα που εξετάζουμε στην εισαγωγή, προστρέξαμε αρχικά στην Εκκλησιαστική Ιστορία και την Πατρολογία. Όσον αφορά στο πρόσωπο του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού, το έργο Του και την Ιεροσύνη προστρέξαμε στη δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας μας. Η αναφορά στο πρόσωπο και στην ποιμαντική δράση του ιερέα γίνεται αποκλειστικά μέσα από τις πληροφορίες και προτροπές που μας παρέχει το έργο που αναλύουμε. Αυτά σημειώθηκαν και καταγράφηκαν κατά θέματα, και στη συνέχεια συντέθηκαν στην εργασία μας.

Αναλυτικότερα, το πρώτο κεφάλαιο ασχολείται με το μυστήριο της Ιεροσύνης σε σχέση με το πρόσωπο και το έργο του Χριστού, καθώς και με το μυστήριο της Ιεροσύνης και το μέγεθος της Εκκλησίας. Το δεύτερο κεφάλαιο διαπραγματεύεται το πρόσωπο του Ιερέα. Πιο συγκεκριμένα, πώς ο ιερέας πρέπει να είναι ως πρόσωπο στη σχέση του με τον Θεό και τον εαυτό του και ως προς τους εχθρούς του, τους προσωπικούς και της διακονίας του. Το κεφάλαιο αυτό ολοκληρώνεται με την αναφορά στον ιερέα ως λειτουργό των μυστηρίων του Θεού. Στο τρίτο κεφάλαιο τονίζεται η ποιμαντική ευθύνη του ιερέα έναντι του ποιμνίου του και πώς πρέπει να ασκεί αυτή την ποιμαντική παιδαγωγική ευθύνη. Τέλος, συνοπτικά στο τρίτο κεφάλαιο, αναφέρουμε τις αγαθές συνέπειες αυτής της ένθεης πεφωτισμένης, κατά τον Ιωάννη, ποιμαντικής διακονίας του ιερέως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΟΣΥΝΗΣ

I. Το μυστήριο της Ιεροσύνης σε σχέση με το πρόσωπο και το έργο του Χριστού

Το πρόσωπο του Ιησού Χριστού είναι αυτό δια του οποίου η σωτηρία επήλθε στον κόσμο. Με τη σάρκωση του Λόγου «εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου»¹⁸ και την υπέρ φύση γέννησή Του εισάγεται στην ιστορία της ανθρωπότητας ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός. Ο Ιησούς Χριστός είναι τέλειος Θεός. Είναι το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος. Ο Υιός και Λόγος του Θεού, ο ομοούσιος με τον Πατέρα και ο οποίος αΐδια υπάρχει μαζί με τον Πατέρα και εν χρόνω πήρε την ανθρώπινη φύση και έγινε και άνθρωπος. Έτσι, ότι ο Ιησούς Χριστός είναι, όχι μόνο τέλειος Θεός, αλλά έγινε και τέλειος άνθρωπος, κατά πάντα όμοιος με μας, εκ ψυχής λογικής και σώματος, χωρίς όμως την αμαρτία.

Αυτό το πρόσωπο του Ιησού Χριστού είναι και η πηγή της σωτηρίας του ανθρωπίνου γένους. Τι είναι όμως η σωτηρία του ανθρώπου και πώς προσφέρεται σ' αυτόν; Προσφέρεται δια του προσώπου και του έργου Ιησού Χριστού και αναφέρεται στην απαλλαγή του ανθρώπου, όχι μόνο από το προπατορικό αμάρτημα, αλλά και από όλες τις ολέθριες συνέπειές του, και παρέχει τη δυνατότητα της επανόδου του ανθρώπου στην προ της πτώσεως μακαριότητα και δόξα. Το κατ' εικόνα αμαυρώθηκε και αχρειώθηκε με την παράβαση των πρωτοπλάστων. Εν Χριστώ Ιησού ο άνθρωπος πλέον ανακτά το αρχαίο κάλλος και μπορεί να προχωρεί προς το καθ' ομοίωσιν. Όλο το έργο του Χριστού στη γη έχει σωτηριολογικό προορισμό διαχρονικό και αφορά στην όλη ανθρώπινη φύση. Η σωτηρία της ανθρωπότητας αρχίζει με την εξ άκρας συλλήψεως του Χριστού, δηλαδή από την στιγμή που «εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου» επιτελείται η σάρκωση του Θεού Λόγου. Ολοκληρώθηκε δε το επι γης έργο του, όπως αναφέρεται στη Θεία Λειτουργία του Ιερού

¹⁸ Τρίτο άρθρο Συμβόλου της Πίστεως

Χρυσοστόμου, δια «πάντων των υπερ ημών γεγενημένων, του σταυρού, του τάφου, της τριήμερου αναστάσεως, της εις ουρανούς αναβάσεως, της εκ δεξιών καθέδρας, της δευτέρας και ενδόξου πάλιν παρουσίας».¹⁹

Ο Θεός Λόγος σαρκούμενος προσέλαβε όλη την ανθρώπινη φύση «εν τη του Χριστού υποστάσει»²⁰. Με την ένωση των δύο φύσεων θείας και ανθρώπινης, στο ένα πρόσωπο του Χριστού, η ανθρωπότητα κοινωνεί της Θείας μακαριότητας και δόξας και γίνεται ο άνθρωπος θεός κατά χάριν.

Με το προφητικό αξίωμα του Χριστού και μέσω της αγίας ζωής και διδασκαλίας Του, ο Κύριος εφώτισε την ανθρωπότητα, η οποία βρισκόταν στο σκοτάδι και την πλάνη. Ήταν ο «λαός ο καθήμενος εν σκότει»²¹ που είδε φως μέγα, αλλά και διδάχτηκε τις θείες και υπερφυσικές αλήθειες.

Με το αρχιερατικό αξίωμα του ο Χριστός, το οποίο κυρίως εκφράζεται με τα πάθη και μάλιστα με τη σταυρική θυσία Του, ο Ιησούς Χριστός ως αντιπρόσωπος του γένους των ανθρώπων, «τας αμαρτίας ημών αυτός ανήνεγκεν εν τω σώματι αυτού επι το ξύλον»,²² και μας συγχώρησε και έφερε την συνδιαλλαγή με τον Θεό Πατέρα δια του ιδίου αυτού αίματος²³.

Στη συνέχεια με το βασιλικό του αξίωμα, το οποίο προπάντων εκδηλώνεται με την θριαμβευτική εις Άδου κάθοδόν του, την εκ νεκρών Ανάστασή του, την Ανάληψή του και την εκ δεξιών του Πατρός καθέδρα του, ο Χριστός συνέτριψε το κράτος του θανάτου, «απαρχή των κεκοιμημένων γενόμενος»²⁴, ανύψωσε την ανθρώπινη φύση στο θρόνο της θεότητας και δώρισε στον άνθρωπο την αιώνια ζωή.

Ειδικότερα ο Χριστός ως Αρχιερέας προσαγορεύεται μέσα σε όλη την Αγία Γραφή, Παλαιά και Καινή. «Συ ει ιερέυς εις τον αιώνα κατά την τάξιν

¹⁹ *Ιερατικόν*, Η Θεία Λειτουργία του εν Αγίοις πατρός ημών Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Έκδοση Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Έκδοση Ε΄ 2004, σσ132

²⁰ Ιωάννου Δαμασκηνού, *Εκδ. Ορθ. Πίστεως* 3, 6, PG96, 1094

²¹ *Μαθ.* 4, 16

²² *Α΄ Πέτρ.* 2, 24

²³ *Ρωμ.* 5, 9-10

²⁴ *Α΄ Κορ.*, 15, 20

Μελχισεδέκ»²⁵, διαβάζουμε στους ψαλμούς. Και όπως αλλού ο ίδιος τονίζει, ήλθε στον κόσμο «διακονήσαι και δούνη την ψυχή Αυτού λύτρον αντί πολλών»²⁶. Έτσι ο Κύριος αυτοπροσφέρεται για χάρη των ανθρώπων και γίνεται ο ύψιστος Αρχιερέας, ο οποίος με την θυσία Του αγιάζει το ανθρώπινο γένος, απαλλάσσοντάς το από κάθε ρύπο και αμαρτία και φέρνει την καταλλαγή με τον Θεό Πατέρα.

Κατά τον Απόστολο Πέτρο, ο Χριστός «τας αμαρτίας ημών αυτός ανήνεγκεν εν τω σώματι αυτού επί το ξύλον», ²⁷ «άπαξ περί αμαρτιών έπαθε, δίκαιος υπέρ αδίκων, ίνα ημάς προσαγάγει τω Θεώ»²⁸. Αλλά και, κατά τον Απόστολο των εθνών Παύλο, «παρέδωκεν εαυτόν υπέρ ημών προσφοράν και θυσίαν τω Θεώ εις οσμίν ευωδίας»²⁹. Στην προς τους Εβραίους επιστολή του χαρακτηρίζει τον Χριστό «Αρχιερέα Μέγαν διεληλυθότα τους ουρανούς»³⁰.

Ο Κλήμης Ρώμης ονομάζει τον Ιησούν Χριστόν «αρχιερέα των προσφορών ημών, τον προστάτην και βοηθόν της ασθενείας ημών»³¹, ενώ στον μάρτυρα Ιουστίνου αναφέρεται ότι είναι «εξάίρετος ιερέυς»³². Ο Άγιος Επιφάνιος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου λέει για το αρχιερατικό αξίωμα του Χριστού: «Αυτός ιερείον, αυτός θύμα, αυτός ιερέυς, αυτός θυσιαστήριον, αυτός Θεός, αυτός άνθρωπος, αυτός βασιλεύς, αυτός αρχιερέυς, αυτός πρόβατον, αυτός αρνίον, τα πάντα εν πάσι αυτός γενόμενος»³³, «υπέρ πάσης δε κτήσεως αρχιερατεύων, αναβάς δε πνευματικώς και ενδόξως εν αυτώ τω σώματι εκάθισεν εν δεξιά του Πατρός γεγονώς αρχιερέυς εις το διηνεκές και διεληλυθώς τους ουρανούς»³⁴.

²⁵ Ψαλμ. 109, 4

²⁶ Ματθ. 20, 28

²⁷ Α΄ Πέτρ. 2, 24

²⁸ Α΄ Πέτρ. 3, 18

²⁹ Εφεσ. 4, 14

³⁰ Εβρ. 4, 14

³¹ Κλήμεντος Ρώμης, *Προς Κορινθίους*, Α 36, 1. ΒΕΠΕΣ 1, 27

³² Ιουστίνου, *Διαλ. Προς Τρύφωνα* 118. ΡG 6, 749B

³³ Επιφανίου, *Κατά αιρέσεων ή Πανάριον*, 55, 4. ΡG C

³⁴ Του ιδίου, 69, 39. ΡG 42, 261C

Η ιεροσύνη, λέει ο ιερός Χρυσόστομος στους Λόγους του περί Ιεροσύνης, είναι έργο, το οποίο ίδρυσε ο ίδιος ο Παράκλητος³⁵ και ο κάθε ιερέας έχει ως πρότυπό του τον ίδιο τον Χριστό. Η ιεροσύνη είναι μια προσφορά του ίδιου του Χριστού και προσφορά της θείας φιλανθρωπίας του: «Ω του θαύματος, ω της του Θεού φιλανθρωπίας»³⁶. Φιλανθρώπως κινείται πάντα ο Χριστός προς τον άνθρωπο. Και στην ιεροσύνη, στην οποία καταξιώνεται ο ιερέας να μετέχει, βλέπουμε τη φιλανθρωπία του Θεού, που «πάντας ανθρώπους θέλει σωθήναι και εις επίγνωσιν αληθείας ελθείν»³⁷.

Ως φιλάνθρωπος ο Θεός έδωσε όλη την εξουσία στον Υιό του και αυτός με τη σειρά του την παραχώρησε, όπως αναφέρει και ο ιερός Πατέρας, στους ιερείς: «Πάσαν την κρίσιν έδωκεν ο Πατήρ τω Υιώ, ορώ δε πάσαν αυτήν τούτους εγχειρισθέντας υπό του Υιού»³⁸. Έδωσε λοιπόν στους ιερείς όλη την ουράνια εξουσία, ούτως ώστε, όσα τελούν στη γη, να τα επικυρώνει στον ουρανό ο Θεός. Χάρισε σ' αυτούς ολόκληρη την ουράνια εξουσία, δίδοντάς τους το δικαίωμα να συγχωρούν τις αμαρτίες των ανθρώπων: «Ων γαρ αν, φησίν, αφήτε τας αμαρτίας, αφιένται, και ως αν κρατήτε κεκράτηνται»³⁹.

Ο Χριστός επάνω στο σταυρό αγκάλιασε όλο το ανθρώπινο γένος και πλήρωσε με το πανάγιο αίμα του τις αμαρτίες της ανθρωπότητας και του καθενός μας προσωπικά. Εφόσον λοιπόν πρώτιστο έργο του Χριστού είναι η σωτηρία του ανθρώπου και η εισαγωγή του στην ουράνια βασιλεία Του, έδωσε στους ιερείς το μεγάλο προνόμιο, δια του μυστηρίου της βαπτίσεως, να εισάγουν τον άνθρωπο στη κιβωτό της σωτηρίας, που είναι η Εκκλησία. Να τον ενδύουν με τον ίδιο τον Χριστό, που είναι η πορεία και ο προορισμός κάθε ανθρώπου. Να τον θεραπεύουν και μάλιστα να είναι οι εγγυητές της θεραπείας του. Είναι ο ιερέας, συνεχίζει ο ιερός Χρυσόστομος, πάνω και από τον βιολογικό πατέρα, αφού δεν μας γεννά σωματικά αλλά συντελεί στη γέννησή μας εκ Θεού: «Οι μεν εξ αίματος και εκ θελήματος σαρκός εγέννησαν, οι δε

³⁵ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 4, σσ 121

³⁶ Ο. π., Λόγος Γ', 7, σσ 122

³⁷ Α' Τιμ. 2,4

³⁸ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 23-25, σσ124

³⁹ Ιω. 20,23

της εκ Θεού γεννήσεως ημίν εισίν αίτιοι της μακαρίας παλιγγενεσίας εκείνης, της ελευθερίας της αληθούς και της κατά χάριν υιοθεσίας»⁴⁰.

Ο Χριστός είναι ο μεσίτης μεταξύ Θεού και ανθρώπων⁴¹ και τέτοιος μεσίτης γίνεται και ο ιερέυς, αφού εξιλεώνει όχι απλά άρχοντες και βασιλείς, αλλά τον ίδιον τον Θεό, αν έχει οργισθεί. Και ως ιερείς πρώτα κάλεσε τους δώδεκα Αποστόλους του, καθώς και τους εβδομήκοντα⁴² και αυτοί με την σειρά τους άφησαν τους διαδόχους τους, μέχρι σήμερα, για χάρη του σωτηρίου έργου της Εκκλησίας. Οι Απόστολοι του Χριστού κλήθησαν, για να κηρύξουν από τη μια την βασιλεία του Θεού, δηλαδή έλαβαν το προφητικό αξίωμα⁴³, και από την άλλη το αρχιερατικό αξίωμα για να διαχειριστούν τα μυστήρια της Εκκλησίας, όπως και το βασιλικό, για να διοικήσουν την Εκκλησία. Και τους παραχώρησε όλα τα ως άνω, μετά την Ανάστασή, όταν τους ενεφύσησε και τους είπε: «Λάβετε Πνεύμα Άγιον, αν τινών αφήτε τας αμαρτίας, αφιένται αυτοίς, αν τινών κρατήτε, κεκράτηνται»⁴⁴. Όπως και κατά την ημέρα της Πεντηκοστής⁴⁵, αυτός έστειλε και τους μαθητές του, λέγοντάς τους ακόμα, «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη, βαπτίζοντες αυτούς εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αυτούς τηρείν πάντα όσα ενετειλάμην υμίν. Και ιδού εγώ μεθ' υμών ειμί πάσας τας ημέρας έως της συντελείας του αιώνος»⁴⁶.

Διάδοχοι στη συνέχεια αυτών των Αποστόλων είναι οι δια της ειδικής χειροτονίας συνεχιστές του έργου των Αποστόλων. Και είναι όσοι έλαβαν δια των χειρών των Αποστόλων την εξουσία του Αγίου Πνεύματος για την διαποίμανση της Εκκλησίας και την ενάσκηση αυτού του τρισσού αξιώματος:

⁴⁰ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 20-25, σσ126

⁴¹ Α' Τιμοθ. 2,5

⁴² Λουκ. 10,1

⁴³ Λουκ. 9,2

⁴⁴ Ιω. 20, 22-23

⁴⁵ Πράξ. 2,1 εξ

⁴⁶ Μάτθ. 28, 19-20

«Υμᾶς το Πνεῦμα το Ἅγιον ἔθετο επισκόπους ποιμαίνειν την Εκκλησίαν του Κυρίου και Θεού»⁴⁷, κατά τον Απόστολο Παῦλο.

Ἦδη από τους αποστολικούς χρόνους μπορούμε να διακρίνουμε τους τρεις βαθμούς της ιεροσύνης. Στους βαθμούς του διακόνου, πρεσβυτέρου και επισκόπου, μετείχε αυτός που λάμβανε δια επιθέσεως των χειρών, ως προαναφέραμε, των Αποστόλων την ιεροσύνη⁴⁸. Η διαδοχή, ως εντολή, δόθηκε από τους Αποστόλους και στους διαδόχους τους. Αυτό φαίνεται από την εντολή του Παύλου προς τον Τίτο να αφήσει κατά τόπους πρεσβυτέρους⁴⁹. Ο Επισκοπικός βαθμός θα ξεκαθαρίσει και θα διαχωριστεί πλέον στους Αποστολικούς Πατέρες και στον Ιγνάτιο Αντιοχείας⁵⁰.

II. Το μυστήριο της Ιεροσύνης και το μέγεθος της Εκκλησίας

Αναφερθήκαμε στην προηγούμενη ενότητα στο μυστήριο της ιεροσύνης σε σχέση με το πρόσωπο και το έργο του Χριστού. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στο μυστήριο της ιεροσύνης και στο μέγεθος της εκκλησίας.

Τι είναι όμως Εκκλησία και από πότε χρησιμοποιήθηκε αυτός ο όρος; Ο όρος Εκκλησία χρησιμοποιήθηκε από τους Αποστολικούς χρόνους, για να δηλώσει την νέα εν Χριστώ πραγματικότητα του κόσμου. Αυτή η νέα εν Χριστώ πραγματικότητα φανερώνεται με τη συγκρότηση του εκκλησιαστικού σώματος σε κάθε τόπο και σε κάθε εποχή, ως προέκταση του σώματος του Χριστού στο χρόνο και στην ιστορία της σωτηρίας⁵¹.

Τον όρο όμως Εκκλησία τον συναντούμε και στην Παλαιά και στην Καινή Διαθήκη. Στην Παλαιά Διαθήκη χρησιμοποιήθηκε από τους εβδομήκοντα, δηλώνοντας τη συνάθροιση ή σύναξη του περιούσιου λαού του

⁴⁷ Πράξ. 20, 28

⁴⁸ Α' Τιμ. 4,14, Τιτ. 1,5, Πράξ. 16,23, Πράξ. 6,6

⁴⁹ Τιτ. 1,5

⁵⁰ Νικολάου Ευθ. Μητσοπούλου, *Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Θεολογίας*, Αθήνα 1990, σσ 265

⁵¹ Βλασίου Φειδά, ό. π., σσ 29

Θεού. Στην Καινή Διαθήκη σημαίνει τη σύναξη του λαού του Θεού, ως νέου περιούσιου λαού του Θεού, που φανερώνεται στην οικουμένη, αλλά και σε κάθε τοπική Εκκλησία. Αυτή η Εκκλησία συγκροτεί το «νέο εκλεκτό γένος», το «Άγιο Έθνος» της «Καινής Διαθήκης» του Θεού⁵², η οποία σφραγίσθηκε με την ενανθρώπιση, το πάθος και την Ανάσταση του Χριστού⁵³.

Η Εκκλησία προϋπήρχε στην προαιώνια βουλή, σοφία και πρόνοια του Θεού, πραγματοποιήθηκε με τη δημιουργία του κτιστού κόσμου, ενώ απώλεσε την κοινωνία, ένεκα της αμαρτίας, για να αποκατασταθεί και λειτουργήσει σωστικά για την κτίση και αυτή η κοινωνία με τον Χριστό και τη συνεργεία του Αγ. Πνεύματος. Ο καθηγητής Βλάσιος Φειδάς αναφέρει ότι αυτό που φανερώθηκε στο κόσμο και στην ιστορία είναι «το αποκεκρυμμένον από των αιώνων εν τω Θεώ» μέγα μυστήριο για τη πραγμάτωση της βασιλείας του Θεού, η οποία «ουκ έστιν εκ του κόσμου τούτου»⁵⁴ και η οποία θα τελειωθεί στη συντέλεια του αιώνας, όταν ο Υιός την παραδώσει στο Θεό και Πατέρα του⁵⁵.

Είναι αυτονόητο ότι η Εκκλησία δεν συνεστήθη από μόνη της, αλλά από τον Τριαδικό Θεό. Και πόσο Αυτός αγάπησε την Εκκλησία; Μας λέει ο Απόστολος των Εθνών Παύλος: «ηγάπησε την εκκλησίαν και εαυτόν παρέδωκεν υπέρ αυτής, ίνα αυτήν αγιάση, καθάρισας τω λουτρώ του ύδατος εν ρήματι, ίνα παραστήση αυτήν εαυτώ ένδοξον την εκκλησίαν, μη έχουσα σπίλον ή ρυτίδα ή τι των τοιούτων, αλλ' ίνα η αγία και άμωμος»⁵⁶. Αναφέρει ο Χρυσόστομος, μεταξύ άλλων, στους έξι Λόγους του για την Εκκλησία: «Η γάρ εκκλησία του Χριστού κατά τον μακάριον Παύλον, σώμα εστι του Χριστού...»⁵⁷. Η Εκκλησία είναι το Σώμα Χριστού, και εμείς μέλη του Σώματος του Χριστού. Ποιον αληθινά υπηρέτησε ο Χριστός ως κεφαλή της Εκκλησίας, για να τον συνάψει ως μέλος του ιδίου του Σώματος του; Ποιον

⁵² Α' Πέτρ. 2, 9-10

⁵³ Βλασίου Φειδά, ό. π., σσ 30

⁵⁴ Ιω. 18-36

⁵⁵ Βλασίου Φειδά, ό. π., σσ 30

⁵⁶ Εφεσ. 5, 25-27

⁵⁷ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 14, σσ210

άλλο, παρά τον άνθρωπο. Για να τον εισάξει μέσα από την Εκκλησία στην ουράνια μακαριότητα και δόξα. Στην κατά Χάριν Υιοθεσία και Θέωση.

Το πλήρωμα της Εκκλησίας είναι η λογική ποιμήνη του ιδίου του Χριστού. Είναι αυτή που αγάπησε ο ίδιος ο Χριστός και έδωσε τον εαυτό του «λύτρον αντί πολλών»⁵⁸. Ή όπως αναφέρει ο Χρυσόστομος, «ιδίω θανάτω το ποιμνιον πριάμενος τούτο και τιμή της αγέλης το αίμα δούς το εαυτού»⁵⁹. Και η ιεροσύνη και αυτός που μετέχει σ'αυτήν δεν είναι τίποτε άλλο παρά διαχειριστής ολόκληρης της περουσίας Του, που την αγόρασε, όπως προαναφέραμε, πολύ ακριβά «δια του ιδίου αίματος», οπότε και «επι πάσι τοις υπάρχουσιν αυτού καταστήσει αυτόν»⁶⁰.

Καλεί ο ιερός Χρυσόστομος στον Β' Λόγο του τον ιερέα να ομοιάσει του Πέτρου. Να δείξει την αγάπη του προς τον Χριστό. Και ποια είναι η αληθινή αγάπη προς τον Χριστό; Να ποιμαίνει τα πρόβατά του: «Και τι τούτου του κέρδους έφην, αν γένοιτο μείζον, ή το ταύτα φαίνεται πράττοντας, άπερ δείγματα της εις Χριστόν αγάπης, αυτός έφησεν είναι ο Χριστός;»⁶¹ Μιλώντας προς τον Απόστολο Πέτρο τι του ζητά ως απόδειξη ότι τον αγαπά; «Πέτρε, φησί, φιλείς με;». Και αφού ομολόγησε ο Πέτρος την αγάπη του προς Αυτόν, τι του ζητεί; «Ει φιλείς με, ποιμαινε τα πρόβατά μου»⁶². «...αλλ'ιδίω θανάτω το ποιμνιον πριάμενος τούτο και τιμήν της αγέλης το αίμα δους το εαυτού, πόση τους ποιμένοντας αυτήν αμείψεται δωρεά;»⁶³.

Ο Χριστός, ως ιερέυς, ως μέγας αρχιερέυς, ανέβηκε στο σταυρό, για να σώσει το ποιμνιό του, για να σώσει τον άνθρωπο. Καλεί λοιπόν τον ιερέα, όπως, ακριβώς, και τον Πέτρο να δείχνει αυτή τη θυσία· «...αλλ' όσον αυτός την εκκλησίαν αγαπά την εαυτού, και Πέτρον και πάντας ημάς μαθείν ηθέλησεν ίνα πολλήν και ημείς περί ταύτα εισφέρομεν την σπουδήν»⁶⁴. Ήθελε,

⁵⁸ *Ματθ.* 20,28

⁵⁹ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Β', 1-2, σσ86

⁶⁰ Ο. π.,27, σσ 86

⁶¹ Ο. π., 12, σσ84

⁶² Ο. π., 16, σσ84

⁶³ Ο. π., 1-3, σσ86

⁶⁴ Ο. π., 9-11, σσ86

λέει ο Χρυσόστομος, να μάθουμε και ο Πέτρος και όλοι εμείς, πόσο αυτός αγαπά την Εκκλησία, ώστε να δείξουμε και εμείς μεγάλη φροντίδα γι' αυτήν. Ο ίδιος ο Θεός θυσιάζει τον Υιό του τον μονογενή για την αγάπη του προς τον άνθρωπο και γίνεται ο Χριστός αυτός που σώζει τον άνθρωπο, που θυσιάζεται για το ποίμνιό του και έτσι συνάπτει τον άνθρωπο προς τον Θεό. Κανένα αντάλλαγμα δεν μπορεί να δοθεί για την απώλεια καμιάς ψυχής από το ποίμνιο της Εκκλησίας. Μέσα στην Εκκλησία, που έχει κεφαλή τον Χριστό και είναι Σώμα του Χριστού, αγιάζεται και ο άνθρωπος, που είναι μέλος αυτού του Σώματος. Μόνο να αναλογιστεί κάποιος τον Χριστό που είναι η ίδια η Εκκλησία και είναι και ο παράδεισος και η αιώνια ζωή, μπορεί να πλησιάσει στο μέγα μυστήριο του μεγέθους της Εκκλησίας και συνάμα των λειτουργιών των μυστηρίων της Εκκλησίας του Χριστού, που είναι οι ιερείς του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΕΑ

Ι. «Οποίων δει είναι τον ιερέα προς εαυτόν»

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναπτύξαμε το μυστήριο της ιεροσύνης σε σχέση με το πρόσωπο και το έργο του Χριστού. Και είδαμε ότι πρώτος αρχιερέας και πηγή της ιεροσύνης είναι ο ίδιος ο Χριστός. Πώς πρέπει να είναι ο ιερέας;

Το μέγεθος της ιεροσύνης φανερώνει ο ιερός Χρυσόστομος, όταν, όπως προαναφέραμε, αναφέρεται στην αγάπη, την οποία πρέπει να τρέφει ο υποψήφιος ιερέας προς τον Χριστό. Μία αγάπη η οποία πρέπει να συνέχει αυτόν, που θα αναλάβει την διακονία των μελών της Εκκλησίας Του. Μπορεί όμως ο καθένας υποψήφιος ιερέας να δείξει αυτή του την αγάπη; «Εικότως άρα έλεγε ο Χριστός. Τις άρα ο πιστός δούλος και φρόνιμος, ον κατέστησε ο Κύριος αυτού επί την οικίαν αυτού;»⁶⁵. Ποιος λοιπόν είναι ο πιστός και φρόνιμος δούλος που θα καταστήσει ο Κύριος επιστάτη στην οικία Του;⁶⁶

Και συνεχίζει ο ιερός Πατέρας: «Πάλιν τα μεν ρήματα απορούντος , ο δε φθεγγόμενος αυτά ουκ απορών εφθέγγετο...ου τον πιστόν και φρόνιμον αγνοών έλεγεν, αλλά παραστήσαι θέλων το του πράγματος σπάνιον και της αρχής ταύτης το μέγεθος»⁶⁷. Και πάλιν εδώ τα λόγια φαίνεται να εκφράζουν απορία, αλλά ο Χριστός δεν τα απηύθυνε λόγω απορίας. Δεν ερωτά, διότι αγνοεί τον πιστό και φρόνιμο, αλλά διότι θέλει να παραστήσει πόσο σπάνιοι είναι τέτοιοι δούλοι και πόσο σπουδαία είναι αυτή η εξουσία! Για να τονίσει μάλιστα το πόσο σπουδαίο είναι από τη μια το έργο του ιερέα, αφού αυτός θα είναι ο διαχειριστής ολόκληρης της περιουσίας του, αλλά και πόσο ικανό το πρόσωπο του ιερέα, αφού αυτός πρέπει να είναι μιμητής του ιδίου του Χριστού, τονίζει ότι δεν αρκούν οι νηστείες, οι χαμαικοιτίες, οι αγρυπνίες ή το

⁶⁵ Ο. π., 17, 18, σσ86

⁶⁶ *Ματθ.* 24, 25

⁶⁷ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Β΄, 21-24, σσ86

να είναι κάποιος προστάτης αδικουμένων και ορφανών, για να ανυψωθεί στο μεγάλο ύψος της ιεροσύνης. Δεν ζητάει αυτά ή μόνον αυτά. Αυτά μπορούν λίγο ή πολύ να τα προσφέρουν στο Θεό πολλοί και άνδρες και γυναίκες. Και μάλιστα να τα προσφέρουν από αγάπη προς τον Θεό. Αλλά όμως για την ιεροσύνη και για την διαποίμανση της Εκκλησίας και την επιμέλεια τόσων ψυχών έχει παραμερίσει όλο το γυναικείο φύλο και το μεγαλύτερο μέρος από το ανδρικό.

Ξεκάθαρη η θέση του ιερού Χρυσοστόμου και ως προς την χειροτονία των γυναικών, η οποία στις μέρες μας ευρέως συζητείται στους θεολογικούς διαλόγους κυρίως με τους ετεροδόξους Αγγλικανούς. Πώς λοιπόν θα πρέπει να είναι αυτοί, που θα προχωρήσουν στην ιεροσύνη, αφού αποκλείουμε όλες τις γυναίκες, αλλά και το μεγαλύτερο μέρος των ανδρών; Από τους λίγους αυτούς, πρώτοι είναι αυτοί, που θα αγαπούν τον Χριστό και θα υπερτερούν σε χαρίσματα και αρετή από όλους τους άλλους: «Αγέσθωσαν δε εις μέσον ου πολλώ τω μέτρω πλεονεκτούντες απάντων και τοσούτον υψηλότεροι των άλλων κατά την ψυχής όντες αρετήν»⁶⁸.

Και μάλιστα δίνει και το μέγεθος της διαφοράς της αρετής αυτού που θα ποιμάνει από τον ποιμαινόμενο. Αφού δίνει ως μέτρο τον Σαούλ⁶⁹, που στις αρετές ήταν υψηλότερος από όλο το Εβραϊκό έθνος. Ή, ακόμα, «μη γαρ μοι μόνον υπερωμίας ενταύθα ζητείσθω μέτρον, αλλ' όση προς τα άλογα των λογικών ανθρώπων η διαφορά, τοσούτον του ποιμένος και των ποιμαιομένων η διαφορά, τοσούτον του ποιμένος και των ποιμαιομένων έστω το μέσον...»⁷⁰. Σε τέτοιο ύψος αρετής πρέπει να βρίσκεται αυτός, που θα ποιμάνει τα λογικά πρόβατα του Χριστού, γιατί αναφερόμαστε σε πολυτιμότερα πράγματα και δη στην αθάνατη ψυχή των ανθρώπων, που αποτελούν τον λαό του Θεού. Και γιατί καμία αποζημίωση δεν μπορεί να δώσει αυτός, που θα γίνει πρόξενος απώλειας, έστω και μιας ψυχής από αυτές που του εμπιστεύτηκε ο Χριστός. Κανένα χρηματικό ποσό δεν μπορεί να δώσει, για να διορθώσει το λάθος ή την

⁶⁸ Ο. π., 15-16, σσ88

⁶⁹ Α' Βασιλειών 10, 23

⁷⁰ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Β', 19-22, σσ88

αμέλειά του, αλλά το τίμημα θα το πληρώσει με την ίδια την ψυχή του. Ο ποιμένας χρειάζεται μεγάλη φρόνηση και γενναία ψυχή, η οποία να μην αποθαρρύνεται και να μην απελπίζεται.

Ο ιερέας πρέπει, εκτός των ανωτέρω, να έχει και καλή φήμη μεταξύ των ανθρώπων. Αλλά και αυτή, η καλή φήμη δηλαδή, να μην είναι από μόνη της αρκετή, ως κριτήριο για την επιλογή του ιερέα. Πρέπει να υπάρχει η καλή έξωθεν μαρτυρία, όπως η Εκκλησία την ορίζει, σε συνδυασμό με την πραγματικότητα του χαρακτήρα του υποψηφίου. Οι υποψήφιοι ιερείς πρέπει να θεωρούν τους εαυτούς τους αφιερωμένους στο Θεό και να τους χαρακτηρίζει η ευλάβεια αυτής της αφιέρωσης.

Στον Γ' του Λόγο ακόμα αναφέρεται ο Άγιος για την καθαρότητα που πρέπει να χαρακτηρίζει τον ιερέα. Πρέπει να κρατεί τον εαυτό του καθαρό και μάλιστα τόσο καθαρό, ως να στέκεται, γιατί όντως στέκεται, στους ουρανούς με τις αγγελικές δυνάμεις: «Διό χρη τον ιερωμένον, όπως εν αυτοίς εστάτωις ουρανοίς, μεταξύ των δυνάμεων εκείνων, ούτως είναι καθαρόν»⁷¹. Πρέπει λοιπόν να είναι απαλλαγμένος από το σαρκικό φρόνημα, που κρατά τον άνθρωπο δέσμιο στα επί της γης και δεν τον αφήνει ελεύθερο στα των ουρανών, που αναφέρονται, όσον επιτελεί με την χάρη της ιεροσύνης.

Και τι δουλειά έχει να ζητά την ιεροσύνη αυτός που έχει καταβληθεί από την κενοδοξία; Η κενοδοξία πρέπει να απουσιάζει παντελώς από την ψυχή του ιερέα. Πιο εύκολα μπορεί να περάσει από το νησί των σειρήνων, παρά από τον κίνδυνο της κενοδοξίας: «Και πρότον απάντων ο δεινότατος της κενοδοξίας σκόπελος, χαλεπώτερος των ουπερ οι μυθοποιοί τερατεύονται των σειρήνων»⁷².

Ακόμα αυτός που θα τολμήσει να προσέλθει στην ιεροσύνη πρέπει να απέχει από το θυμό, την αθυμία, το φθόνο, την εριστική διάθεση, να μην είναι δηλαδή εριστικός στον χαρακτήρα και τη συμπεριφορά. Να απέχει από

⁷¹ Ιωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος Γ', ό. π., 19-21, σσ120

⁷² Ο. π., 22-23, σσ134

διαβολές, ψέμα και υποκρισία. Δεν πρέπει να έχει καμία οργή για τους αθώους, αλλά να είναι αυτός που θα είναι συμπαραστάτης τους και υπερασπιστής τους. Όχι μόνο να μην έχει ευχαρίστηση αλλά και να λυπάται για τις ασχημοσύνες των λειτουργών. Να μην αγαπά τους επαίνους και να μισεί κάθε πόθο για δόξα, αφού η δόξα είναι η καταστρεπτικότερη για την ανθρώπινη ψυχή από όλες τις κακίες.

Ακόμα να του είναι άγνωστα τα κηρύγματα, που σκοπό έχουν να ικανοποιήσουν τους ανθρώπους, παρά να τους οδηγήσουν στην αλήθεια. Να απέχει από ατιμωτικά καλοπιάσματα, που δεν πρέπει να αρμόζουν στον ευλαβή ιερέα. Αλλά πρέπει συνάμα να μην περιφρονεί τους φτωχούς και να δίνει σημασία στους πλουσίους, γιατί από τους πλουσίους θα μπορούσε να έχει κάποιο όφελος χρηματικό ή άλλο που συνεπάγεται ο πλούτος και η εξουσία τους. Να απέχει δηλαδή από αλόγιστες και επιβλαβείς διακρίσεις και επικίνδυνες εύνοιες. Η παρηρησία να είναι γι' αυτόν οδοδείκτης και να αποστρέφεται τον δουλοπρεπή φόβο. Να έχει δηλαδή θάρρος στην ομολογία της αλήθειας, αλλά όμως και αληθινή ταπεινοφροσύνη και να είναι δίκαιος προς όλους, ανεξαρτήτως θέσεως. Να έχει το θάρρος και τη δύναμη η συμπεριφορά του να είναι αληθινή και προς τους ταπεινούς και προς τους αξιωματούχους⁷³.

Πρέπει ο ιερέας ακόμα να προσέχει τον εαυτό του από τις συναναστροφές με τις γυναίκες. Όχι μόνο, για να μην μολύνει την ιεροσύνη του, αλλά και γιατί πολλές φορές οι γυναίκες επιχειρούν να διοικούν το ποίμνιο του Χριστού μέσω των ιερέων.

Ο ιερέας και ο επίσκοπος, ας έχουν ανεπτυγμένο το θυμικό της ψυχής, γιατί η κεφαλή πρέπει να είναι ισχυρότατη στο να συγκρατεί κάθε πειρασμό που θα αντιμετωπίσει. Το θυμικό της ψυχής είναι αυτό που θα δώσει την ψυχική δύναμη στον ιερέα ποιμένα να αντιπαλεύει την αμαρτία, αλλά και τη δύναμη να διοικεί την ποίμνη του, χωρίς να άγεται και να φέρεται από

⁷³ Ο. π., 2-15, σσ136

πρόσωπα που δεν αγαπούν την Εκκλησία ή που ενδιαφέρονται να διοικούν μέσω του την Εκκλησία.

Όσο πρέπει να απέχει από την κενοδοξία, άλλο τόσο πρέπει να απέχει και από την φιλοδοξία. Η φιλοδοξία εγκλωβίζει τον ποιμένα να ενεργεί με γνώμονα το πάθος του, για να αποκτήσει την ανθρώπινη δόξα και τιμή. Αυτό τον οδηγεί, αναφέρει ο Ιωάννης, ακόμα και πολλές φορές στο να κάνει το παν, για να κρατά το αξίωμά του, γιατί το βλέπει ως αξίωμα, με κάθε τίμημα. Πρέπει να έχει συνείδηση ο ερχόμενος προς τον κλήρο, ότι, αν προκύψει οτιδήποτε που θα τον κωλύει να συνεχίσει την ιερατική του πορεία και να είναι άξιος καθαιρέσεως, να φεύγει από μόνος του και όχι να περιμένει να τον καθαιρέσουν ή το χειρότερο να κάνει το παν, και μετά την πτώση του, να παραμείνει στη θέση του: «Αλλ' ουδείς ανέξεται ποτέ δεινόν γαρ αληθώς, δεινόν το ταύτης γλίχεσθαι της τιμής»⁷⁴.

Ο ιερέας από την άλλη πρέπει να είναι πραγματικά ελεύθερος και να είναι έτοιμος να κάνει βίωμα και πράξη στη πορεία του το «μακάριοί έστε, όταν ονειδίσωσιν υμάς και διώξωσι και είπωσι παν πονηρόν ρήμα καθ' υμών ψευδόμενοι ένεκεν εμού. Χαίρετε και αγαλλιιάσθε ότι ο μισθός υμών πολύς εν τοις ουρανοίς»⁷⁵.

Πολύ τονίζει ακόμα ο ιερός Πατέρας τη νηφαλιότητα, που πρέπει να διακατέχει τον ιερέα. Ο θυμός είναι ένας καταστροφικός σύμβουλος στην ιεροσύνη, που προκαλεί τεράστιες καταστροφές και προς τον ίδιο και προς το περιβάλλον του: «Θυμός δε άγριος εις τε τον κεκτημένον, εις τε τους πλησίον μεγάλας εργάζεται συμφοράς»⁷⁶.

Ο ιερέας πρέπει να είναι πρότυπο στο ποίμνιό του. Και η πιο μικρή αδυναμία αναφέρει ο ιερός Χρυσόστομος, είναι εμφανής στο ποίμνιό του. Οι αρχόμενοι πάντοτε έχουν την συνήθεια να βλέπουν την διαγωγή των αρχόντων τους και να ρυθμίζουν έτσι τη δική τους διαγωγή: «Πέφυκε γαρ, ως τα πολλά

⁷⁴ Ο. π., 29-30, σσ140

⁷⁵ *Ματθ.* 5, 11

⁷⁶ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 2-3, σσ148

το των αρχομένων πλήθος, ὡσπερ εἰς ἀρχέτυπὸν τινα εἰκόνα τοὺς τῶν ἀρχόντων τρόπους ὁρᾶν καὶ πρὸς ἐκείνους ἐξομοιοῦν εαυτούς»⁷⁷. Πολύ δε περισσότερο ὅταν πρόκειται γιὰ τὸν ἱερέα ἢ καὶ τὸν ἐπίσκοπό τοὺς. Ἀπὸ τῆς μίας, πὼς μπορεῖ νὰ θεραπεύσει μιὰ ἀδυναμία ἢ ἓνα πάθος σ' ἓναν ἄνθρωπο, ἀφοῦ ὁ ἴδιος υποφέρει ἀπὸ τὸ ἴδιο πάθος καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, γίνεται παράδειγμα πρὸς τὸν ἄνθρωπο: «Οὐ γὰρ ἐστὶν, οὐκ ἐστὶ δυνατόν, τὰ τῶν ἱερέων κρύπτεσθαι ἐλαττώματα. Ἀλλὰ καὶ τὰ μικρότατα ταχέως κατάδηλα γίνονται»⁷⁸. Καὶ τούτο πρέπει νὰ προσέξουν οἱ ἱερεῖς, γιὰτὶ ἐδῶ ἀναλαμβάνει τὸν ρόλο ὁ διάβολος, ὡς πρὸς τὴ διαποίμανσή τοὺς.

Ὁ ἐπίσκοπος, σύμφωνα με τὸν συγγραφέα τῶν λόγων ποὺ μελετοῦμε, πρέπει νὰ εἶναι συγχρόνως σοβαρὸς καὶ ἀπλούς, φοβερὸς καὶ ἐπιεικής, «αὐταρχικός» καὶ κοινωνικός, ἀδέκαστος καὶ ἐξυπηρετικός, ταπεινὸς καὶ ἀξιοπρεπής, αὐστηρὸς καὶ ἡρεμὸς. Νὰ ἔχει θάρρος καὶ νὰ βλέπει μόνον πὼς θὰ οἰκοδομῇ τὴν Ἐκκλησία. Πρέπει με λίγα λόγια νὰ τὸν χαρακτηρίζει ἡ ἀρετὴ τῶν ἀρετῶν, ποὺ κατὰ τοὺς πατέρες εἶναι ἡ διάκριση, ἀλλὰ ὅμως καὶ ἡ δίοραση. Νὰ ἔχει δηλαδὴ τὰ μάτια τοῦ στραμμένα σὲ ὅλες τὶς πλευρές, γιὰτὶ δὲν ζεῖ μόνον γιὰ τὸν εαυτό του, ἀλλὰ γιὰ ὅλο τὸν κόσμο.

Ὁ ἔχων τὴν ἱεροσύνη πρέπει νὰ ἐλέγχει συνεχῶς τὴν ψυχὴ του καὶ νὰ ἐξετάζει συνεχῶς ὅλες τὶς διαθέσεις καὶ τὶς ροπές τῆς. Πρέπει νὰ εἶναι σὲ μίᾳ συνεχῇ νήψῃ με ἐλεγχὸ τῆς ψυχῆς του. Δὲν μπορεῖ νὰ κρίνει τοὺς ἄλλους με βάση τὶς δικές του ἀδυναμίες, γιὰτὶ τότε θὰ ζημιώνει καὶ ὁ ἴδιος, θὰ ζημιώνει καὶ τοὺς ἄλλους, ποὺ ἔρχονται κοντὰ του με σκοπὸ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς τοὺς. Ἡ ψυχὴ του πρέπει νὰ εἶναι καθαρὴ, μάλιστα καθαρότερη ἀπὸ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ὡστε νὰ μὴν τὸν εγκαταλείψει ποτέ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὡστε νὰ ἔχει δικαίωμα νὰ λέγει αὐτὸ ποὺ λέει ὁ Παῦλος: «Δὲν ζῶ πλέον ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ μέσα μου ζεῖ ὁ Χριστός»⁷⁹. «Καὶ γὰρ τῶν ἀκτίνων αὐτῶν καθαρωτέραν τῶ

⁷⁷Ὁ. π., 11-14, σσ150

⁷⁸Ὁ. π., 17-18, σσ150

⁷⁹ Γαλ. 2, 20

ιερεί την ψυχήν είναι δει, ίνα μηδέποτε έρημον αυτόν καταλιμπάνη το Πνεύμα το άγιον. Ινα δύναται λέγειν ζω δε ουκέτι εγώ, ζη δε εν εμοί Χριστός»⁸⁰.

Πρέπει να εξετάζει την ψυχή του, να ζει βίον αγγελικό, κατά τον συγγραφέα, αλλά και να έχει πόθο Χριστού. «Γρηγορείτε και προσεύχεσθε, ίνα μη εισέλθητε εις πειρασμόν»⁸¹. Μιλώντας για τον Απόστολο Παύλο, που είναι το μέτρο σύγκρισής του για τον επίσκοπο και τον ιερέα, αναφέρει το πόσο μεγάλο πόθο Χριστού είχε αυτός ο Απόστολος των Εθνών Παύλος: «Τις ούτως επόθησε τον Χριστόν, εί γε πόθον αυτόν δει καλείν, αλλ' ουκ έτερόν τι του πόθου πλέον»⁸². Τέτοιο πόθο και αγάπη προς τον Χριστό πρέπει να έχει και ο ιερέας και με αυτό τον πόθο και την αγάπη να προσέχει τον εαυτό του.

II. «Οποίον δει είναι τον ιερέα προς τους υπεναντίους»

«...αλλά προς τίνας ο πόλεμος και μετά τίνων η πάλη; Άκουε του μακαρίου Παύλου λέγοντος ότι ουκ έστιν ημίν η πάλη προς αίμα και σάρκα, αλλά προς τας αρχάς, προς τας εξουσίας, προς τους κοσμοκράτορας του σκότους του αιώνος τούτου, προς τα πνευματικά της πονηρίας εν τοις επουρανίοις»⁸³.

Πρώτα ο ιερέας πρέπει να γνωρίζει ποιοι είναι οι «υπεναντίου». Και αυτοί από τη μια πλευρά είναι οι αόρατοι πνευματικοί εχθροί του ανθρώπου, τα πονηρά πνεύματα, οι δαίμονες που θα κληθεί να αντιπαλεύει μαζί τους. Κατά τον Απόστολο Πέτρο «ο αντίδικος υμών διάβολος ως λέων ωρυόμενος περιπατεί ζητών τίνα καταπίη»⁸⁴.

Αλλά «υπεναντίου» είναι και τα πάθη, τα έργα της σάρκας, η πορνεία, η μοιχεία, οι ακάθαρτες επιθυμίες, η ασέλγεια, η ειδωλολατρεία, η μαγεία, οι έχθρες, οι έριδες, οι ζηλοτυπίες, οι θυμοί, οι επιδεικτικοί ερεθισμοί, οι

⁸⁰ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος ΣΤ', 8-12, σσ260

⁸¹ Λουκ. 14, 28

⁸² Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 4-6, σσ226

⁸³ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Β', 7-11, σσ90

⁸⁴ Α' Πέτρ. 5, 8

καταλαλιές, οι ψιθυρισμοί, η υπερηφάνεια, η ακαταστασία, όπως μας λέγει ο Άγιος. «Υπεναντίου» είναι επίσης και οι εχθροί της πίστεως και του Χριστού, όπου θέλουν να αλώσουν την ποίμνη του και να κατασπαράξουν τα πρόβατά του.

Προς όλους αυτούς έχει να αντιπαλέσει ο ιερέας. «Και δει τον ιερέα καθάπερ τισιν αδαμαντίοις όπλοις πεφράχθαι πάντοθεν, τη τε συντόνω σπουδή και τη διηνεκεί περί τον βίον νήψει πάντοθεν περισκοπούντα, μη που τις γυμνόν ευρών τόπον και παραμελημένον πλήξη καιρίαν πληγήν»⁸⁵. Πρέπει συνεπώς ο ιερέας να είναι περιφραγμένος από παντού με αδαμάντινα όπλα και να προσέχει όλα τα βήματα της ζωής του, με έντονο ζήλο και συνεχή αγρυπνία, μήπως του προξενήσει κανείς θανατηφόρα πληγή σε κανένα γυμνό και παραμελημένο μέρος. Όλοι περιτριγυρίζουν έτοιμοι να τον τραυματίσουν και να τον συντρίψουν. Όχι μόνον οι εχθροί και οι αντίπαλοι, αλλά και πολλοί άλλοι που προσποιούνται τους φίλους. Και ποιος πρέπει να είναι ο αγώνας του ιερέα προς τους υπεναντίους; Συνεχής και αδιάκοπος, με θάρρος και δύναμη, που δεν θα υποχωρεί σε καμία δοκιμασία ή επιβουλή. Με το παράδειγμα του βίου και της ηθικής διαγωγής του μπορεί να στερεώσει πολλούς πιστούς, αλλά και να καταπολεμήσει πολλούς εξωτερικούς εχθρούς. Πρέπει να έχει «την μάχαιραν του πνεύματος και τον θυρεόν πίστεως τοσούτον, ως δύνασθαι θαυματουργείν και δια των τερατίων τα των αναισχύντων εμφράττειν στόματα»⁸⁶. Έτσι πρέπει να μάχεται ο ιερέας. Γι' αυτό και πρέπει να αγωνίζεται ο λόγος του Χριστού να κατοικεί σ' αυτόν πλούσιος.

Η μάχη, μας εξηγεί ο Χρυσορρήμων, δεν είναι ενός μόνο είδους. Ο πόλεμος, που θα αντιμετωπίσει ο ιερέας στην πορεία του, είναι πολύπλευρος. Και προσωπικός, με τα πάθη και τις αδυναμίες του, και μέσα από την ποίμνη του, αφού αγωνιζόμενοι οι πιστοί και ως άνθρωποι «σάρκα φορούντες» έχουν αδυναμίες. Και εξωτερικός θα είναι ο πόλεμος, από λύκους που θέλουν να αλώσουν την ποίμνη του Χριστού.

⁸⁵ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 117-20, σσ152

⁸⁶ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 21-24, σσ212

Ο πόλεμος λοιπόν είναι πολύπλευρος και ο ιερέας πρέπει να είναι έτοιμος για κάθε είδους μάχη. Δεν αρκεί να γνωρίζει μόνον ένα είδος μάχης, αλλά πρέπει να γνωρίζει πώς να μάχεται σε όλα τα είδη μάχης. Ο στρατιώτης, μας λέει ο Ιωάννης, ειδικεύεται σ' ένα είδος μάχης και μάχεται στο είδος του. Ο ιερέας πρέπει να μπορεί να αναλάβει όλων των ειδών τις μάχες και να γνωρίζει και την τακτική που χρησιμοποιούν οι εχθροί, ορατοί και αόρατοι πνευματικοί εχθροί: «Αλλά αν μη πάσας επιστάμενος ή της τέχνης τας ιδέας ο μέλλων νικάν, οιδεν ο διάβολος και δι' ενός μέρους, όταν ημελημένον τύχη, τους πειρατάς εισαγαγών τους αυτού διαρπάσαι τα πρόβατα. Αλλ' ουχ όταν δια πάσης ήκοντα της επιστήμης τον ποιμένα αίσθηται και τας επιβουλάς αυτού καλώς επιστάμενος απάσας. Διο χρη καλώς εξ όλων φράττεσθαι των μερών»⁸⁷. Όποιος θέλει εδώ να νικήσει, πρέπει να ξέρει όλες τις λεπτομέρειες της πολεμικής τακτικής, διότι ο διάβολος γνωρίζει να εισαγάγει τους πειρατές του προς διαρπαγήν των προβάτων και από το μικρότερο μέρος, που θα μείνει αφύλακτο. Αλλά αυτό δεν θα το πετύχει, όταν καταλάβει ότι ο ποιμήν γνωρίζει όλη την πολεμική επιστήμη και όλες τις επιβουλές του. Τέτοιος είναι ο πνευματικός πόλεμος που διεξάγει ο ιερέας.

Και στον Στ' Λόγο του, αφού περιγράφει μια μάχη και πως δεν θα έπαιρνες ένα στρατιώτη να τον θέσεις επικεφαλή μιας τέτοιας μάχης, αναφέρει: Και μη νομίσεις ότι μεγαλοποιώ τις δυσκολίες με τον λόγον. Επειδή είμεθα κλεισμένοι στο σώμα αυτό, σαν σε δεσμοκτήριο και δεν μπορούμε να δούμε κανένα από τα αόρατα, μη νομίσεις ότι είναι υπερβολές τα όσα είπα. Θα έβλεπες άλλη μάχη πολύ μεγαλύτερη και φρικωδέστερη, αν μπορούσες ποτέ να δεις με τους σωματικούς οφθαλμούς τη σκοτεινή παράταξη και τη μανιώδη επίθεση του διαβόλου. Είναι φοβερή η μάχη. Ούτε με όπλα, ούτε με δόρατα, ούτε με ξίφη, ούτε με ασπίδες, ούτε με θώρακες, ούτε με οτιδήποτε άλλο μπορεί να συγκριθούν τα όπλα του πονηρού⁸⁸.

⁸⁷ Ο. π., 25-28, σσ214 & 1-2, σσ216

⁸⁸ «και μήτοι με νομίσεις τα πράγματα τω λόγω μηδ' ότι τω σώματι τούτω καθάπερ τινι δεσμοτηρίω κατακλεισθέντες των αοράτων ουδέν δυνάμεθα ιδείν, μεγάλα και ειρημένα είναι νομίσης. Πολύ γαρ ταύτης της μάχης μείζονα και φρικωδέστερα είδες αν, ει του διαβόλου

Αλλά, και αν μπορούσαμε να δούμε την πνευματική αυτή μάχη, θα βλέπαμε ποτάμια από αίμα και τραυματίες και νεκρούς. Όχι σωματικά νεκρούς, αλλά ψυχικά, πνευματικά. Ασύγκριτος ο πνευματικός θάνατος από τον σωματικό. Ακόμα και αν την τραυματίσει την ψυχή ο πονηρός, δεν ησυχάζει μέχρι να την καταποντίσει. Αλλά και με το τραύμα, ο πιστός βασανίζεται και υποφέρει, αφού η αμαρτία ως τραύμα φέρνει πόνο και τύψεις στη συνείδηση.

Πόση αληθινά είναι η ευθύνη του έναντι του Θεού για το ποίμνιο που του εμπιστεύθηκε ο Θεός; Και πόση πνευματική προετοιμασία χρειάζεται για να μπορεί να μάχεται αυτόν τον αγώνα; Ο αγωνιστής πρέπει να μένει πάντοτε οπλισμένος, όρθιος και άγρυπνος στην πάλη αυτή.

Και για τη μάχη κατά των αιρέσεων, ο Χρυσόστομος συστήνει στους ιερείς ότι πρέπει να είναι γνώστες όλων, για να μπορούν έτσι να τις αντικρούουν. Τι και αν γνωρίζουν την μια ή τους διαφύγει μια και αυτή εισχωρεί ύπουλα στο σώμα της Εκκλησίας και το κάνει ασθενικό· «και τι δει πάσας καταλέγειν του διαβόλου τας αιρέσεις; ας, αν μη πάσας αποκρούεσθαι καλώς ο ποιμήν ειδή, δύναιτ' αν και δια μιας τα πλείονα των προβάτων καταφαγείν ο λύκος»⁸⁹. Αρκεί να λεχθεί ότι, αν ο ιερέας δεν ξέρει να τις καταπολεμήσει όλες, ο λύκος μπορεί να καταφάγει όλα τα πρόβατα και δια μέσου μιας μόνον.

III. Ο ιερέας ως λειτουργός

Είναι γνωστό ότι το κύριο έργο του ιερέα είναι το λειτουργικό και το κηρυκτικό. Αυτό εξάγεται αβίαστα μέσα από τις ευχές, κατά την χειροτονία εις πρεσβύτερον και κυρίως από την β' ευχή, που αναφέρει, ότι ορίζει τον ιερέα «κηρύσσειν το ευαγγέλιον της βασιλείας» του Θεού και «προσφέρειν δώρα και

την ζωφοδεστάτην παράταξιν και την μανιώδη συμβολήν τούτοις τοις οφθαλμοίς ιδείν ηδυνήθεις ποτέ», Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος ΣΤ', '27-32, σσ300

⁸⁹ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 19-21, σσ216

θυσίας πνευματικός»⁹⁰. Ακόμα και όταν, μετά τη χειροτονία, ο τελών την χειροτονία αρχιερέας τοποθετεί μέσα στις παλάμες του νεοχειροτονηθέντος τον καθαγιασμένο Άγιο Αμνό, το Άγιο Σώμα του Χριστού, ή την «παρακαταθήκην», την οποία του εμπιστεύεται και τον προτρέπει να τη φυλάξει «εως της παρουσίας του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού»⁹¹, του δίνει και του δείχνει το κατ' εξοχήν έργο του, την κατ' εξοχήν ιερουργία του. Και αυτή είναι η τέλεση της Θείας Λειτουργίας, με την οποία τρέφεται και ποτιζείται πνευματικά ολόκληρο το σώμα της Εκκλησίας. Λέει για το θέμα ο Συμεών Θεσσαλονίκης: «τούτο δε φρίκης απάσης μεστόν ουκ άλλον, αλλά τον Ιησούν, τον ζώντα άρτον λαμβάνειν ιερουργείν και την ιερωσύνην αυτού και αυτόν ως παρακαταθήκην πιστεύεται»⁹².

Μέσα από αυτό το κυρίως έργο του ιερέα εξάγονται και όλα τα μυστήρια που τελεί για αγιασμό και καταρτισμό των μελών του σώματος της Εκκλησίας. Και πρώτα, ως λειτουργός ο ιερέας, αναφέρει ο ιερός πατέρας που εξετάζουμε, τελεί έργο θεοπρεπές. Αντιδιαστέλλοντάς το με την πνευματικότητα της κατά τάξιν Μεχλισεδέκ ιεροσύνης του Ιησού Χριστού, προς την ααρωνική ιεροσύνη της Παλαιάς Διαθήκης, προβάλλει το λειτουργικό έργο του Χριστιανού ιερέως προς τη θυσία του προφήτη Ηλιού. «Αρα σοι του καταφρονείσθε ταύτα ... ει μη της του Θεού χάριτος ην η βοήθεια»⁹³. «Πώς σου φαίνονται λοιπόν αυτά τα πράγματα; Είναι άξια περιφρονήσεως ή είναι τόσον υψηλά ώστε να ήρχετο άφθονος η χάρη του Θεού;».

Και όλα αυτά τα γράφει, αφού προηγουμένως είπε ότι το έργο του λειτουργού είναι τόσο υψηλό, που τελείται μεν επί της γης, αλλά ανήκει στα έργα των ουρανίων δυνάμεων. Και ο ιερέας τελεί έργο που το ίδρυσε ο ίδιος ο Παράκλητος. «Διό χρη τον ιερωμένον, ώσπερ εν αυτοίς εστώτα τοις ουρανοίς μεταξύ των δυνάμεων εκείνων, ούτως είναι καθαρός»⁹⁴. Δια τούτο ο ιερωμένος

⁹⁰ *Ευχολόγιον το Μέγα*, Τάξις επί χειροτονία πρεσβυτέρου, Έκδοση Μιχ. Ι. Σαλίβερου Α. Ε., Αθήναι, σσ132

⁹¹ Ο. π., σσ132

⁹² Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος*, PG 155, Κεφ. ΡΠΒ, 392^Α

⁹³ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 13-30, σσ122, & 1-3, σσ124

⁹⁴ Ο. π., 19-21, σσ120

πρέπει να είναι τόσο καθαρός, σαν να στέκεται στους ουρανούς μαζί με τις αγγελικές δυνάμεις.

Ο ιερέας, όταν τελεί τη θυσία, βλέπει τον Κύριο θυσιασμένο πάνω στην αγία τράπεζα. Σκυμμένος πάνω στο θύμα, δεν βρίσκεται πάνω στη γη, αλλά μεταφέρεται στους ουρανούς. Γι' αυτό ο ιερέας πρέπει να είναι απαλλαγμένος από το σαρκικό φρόνημα της ψυχής. Γιατί, ενώ κατοικεί στη γη, ανέλαβε την διεύθυνση ουρανίων υποθέσεων και μάλιστα με εξουσία που ο Θεός δεν έδωσε, ούτε στους αγγέλους του, ούτε στους αρχαγγέλους του. Ο ιερέας ως λειτουργός έχει εξουσία, που καμιά άλλη εξουσία δεν μπορεί να θεωρηθεί υψηλότερη από αυτήν. «Τις αν γένοιτο ταύτης της εξουσία μείζων; Πάσαν την κρίσιν έδωκεν ο Πατήρ τω Υιώ, ορώ δε πάσαν αυτήν τούτους εγχειρισθέντας υπό του Υιού»⁹⁵. Ο Πάτερας έδωσε στον Υιό ολόκληρη την εξουσία, βλέπω δε ότι ο Υιός την παραχώρησε όλη στους ιερείς.

«Τις ούτω επόθησεν τον Χριστόν;»⁹⁶. Ποιος λοιπόν άλλος μπορεί να ποθήσει τόσο πολύ τον Χριστόν παρά μόνο ο ιερέας, ο οποίος έχει δικαίωμα να λέγει «ζω δε ουκέτι εγώ, ζη δε εν εμοί Χριστός»⁹⁷; Γιατί είναι αυτός που παρακαλεί το Άγιο Πνεύμα, κατά τη «φρικωδεστάτην θυσίαν» και έρχεται σε συχή κοινωνία με τον Δεσπότη των όλων· «... και το Πνεύμα το Άγιον καλεί και την φρικωδεστάτην τελεί θυσίαν και του κοινού πάντων συνεχώς εφάπτεται δεσπότη»⁹⁸. Αυτός λοιπόν ο ιερέας, ως λειτουργός, έχει αγγέλους και αρχαγγέλους οι οποίοι βοούν, φωνάζουν και του παραστέκονται, κατά τη Θεία Λειτουργία, και βρίσκονται «περί το θυσιαστήριον και πληρούται ο τόπος εις τιμήν του κειμένου»⁹⁹.

Διηγείται ο Χρυσόστομος¹⁰⁰ και αποκαλύψεις για τη Θεία Λειτουργία, αναφέροντας, ότι τάχα (αναφέρουμε το τάχα, διότι πιστεύουμε ότι ήταν δικές του εμπειρίες) ένας γέροντας είδε πλήθος αγίων αγγέλων να παρίστανται με

⁹⁵ Ο. π., 22-25, σσ124

⁹⁶ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 4, σσ226

⁹⁷ Προς Γαλάτ. 2,20

⁹⁸ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος ΣΤ', 3-4, σσ268

⁹⁹ Ο. π., 12, σσ268

¹⁰⁰ Ο. π., 14-20, σσ268

λαμπρές στολές και να περικυκλώνουν το άγιο θυσιαστήριο και να στρέφουν τα πρόσωπα τους προς τα κάτω. Αλλά και για κάποιον άλλο λέει, ότι για τους μέλλοντες να αποδημήσουν από τον κόσμο τούτο, αν μεταλάβουν των αχράντων μυστηρίων, όταν πρόκειται να εκπνεύσουν με καθαρή συνείδηση, συνοδεύονται και μεταφέρονται από αγγέλους, χάριν της Θείας αυτής Κοινωνίας.

Αλλά και για τους πιστούς που κοινωνούν των αχράντων μυστηρίων, αυτός ο ιερέας, τους εισάγει στην ένωσή τους με τον Χριστό. Είναι αυτός που, κατά την ευχή της ύψωσης και του μελισμού στη Θεία Λειτουργία, καταξιώνεται να κοινωνεί του αχράντου Σώματος και Αίματος του Χριστού από τα χέρια του Θεού, αλλά και να μεταδίδει αυτά με τα δικά του χέρια σ' όλο το λαό: «και καταξίωσον τη κραταιά σου χειρί μεταδούναι ημίν του αχράντου σου σώματος και του τιμίου αίματος και δι' ημών παντί τω λαώ»¹⁰¹.

Ως λειτουργός και διαχειριστής των μυστηρίων του Θεού είναι αυτός, που θα εισάξει τον άνθρωπο, που θα επιθυμήσει την βασιλεία του Θεού, στην Εκκλησία, με το Άγιο Βάπτισμα. Γιατί είναι προϋπόθεση το Βάπτισμα για την ουράνια βασιλεία, αφού δεν μπορεί να κοινωνεί των αχράντων μυστηρίων αυτός, που δεν είναι ενωμένος με την Εκκλησία δια του Αγίου Βαπτίσματος. Και ποιος τελεί το Βάπτισμα; Ο ιερέας. Και λέει ο Ιωάννης: «Ει γαρ ου δύναται τις εισελθείν εις τη βασιλείαν των ουρανών, εαν μη δι' ύδατος και Πνεύματος αναγεννηθή, και ο μη τρώγων την σάρκα του Κυρίου και το αίμα αυτού πίνων εκβέβληται της ουρανίου ζωής. Πάντα δε ταύτα δι' ετέρου μεν ουδενός, μόνον δε δια των αγίων εκείνων επιτελείται χειρών, των του ιερέως, λέγω»¹⁰².

Ο ιερέας είναι εκείνος που επιφορτίστηκε με την πνευματική φροντίδα για την αναγέννησή μας κατά το Βάπτισμα. Είναι αυτός που συντελεί στη γέννηση εκ Θεού και συντελεί στην υιοθεσία του χριστιανού δια της Θείας Χάριτος. Αλλά ο ιερέας, ως λειτουργός, είναι αυτός που θα δώσει και την άφεση των

¹⁰¹ *Ιερατικόν*, ό. π., σσ138

¹⁰² *Ιωάννου Χρυσοστόμου*, ό. π., *Λόγος ΣΤ'*, 7-12, σσ126

αμαρτιών, αφού είναι σ' αυτόν που είπε ο Χριστός; «Αμήν λέγω υμίν, όσα εαν δήσητε επί της γης, έσται δεδεμένα εν ουρανών, και όσα εαν λύσητε επί της γης, έσται λελυμένα εν τω ουρανών»¹⁰³. Όσα επιτελούν, λέει ο Χρυσόστομος, στη γη οι ιερείς, τα επικυρώνει στους ουρανούς ο Θεός. Τέτοιαν εξουσία έχει ο ιερέας. Και μάλιστα ολόκληρη την ουράνια εξουσία, αφού τους είπε «Ων γαρ αν, φησίν, αφήτε τας αμαρτίας, αφιένται, και ως αν κρατήτε κεκράτηνται»¹⁰⁴. Εδώ μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Χρυσόστομος είχε υπόψη του την μυστηριακή εξομολόγηση. Γιατί αναφέρει ότι οι ιερείς έχουν την εξουσία να μας συγχωρούν τις αμαρτίες, όχι μόνο όταν μας αναγεννούν, αλλά και με τη μετάνοια.

Και για το μυστήριο του Αγίου Ευχελαίου, όταν ασθενεί ο πιστός, καλεί τον ιερέα, κατά την παραγγελία του Κυρίου: «είναι κανείς ασθενής από σας; Ας προσκαλέσει τους ιερείς της Εκκλησίας να προσευχηθούν γι' αυτόν και να τον αλείψουν με έλαιο «και η ευχή της πίστεως σώσει τον κάμνοντα και εγερεί αυτόν ο Κύριος. Καν αμαρτίας η πεποηκώς, αφεθήσονται αυτώ»¹⁰⁵. Είναι, λέγει ο Άγιος, ο ιερέας αυτός στον οποίο ο Θεός έδωσε μεγαλύτερη δύναμη ακόμα και από τους φυσικούς γονείς. Γιατί οι φυσικοί γονείς γεννούν ένα παιδί, έναν άνθρωπο, αλλά οι ιερείς αναγεννούν και ευεργετούν τον άνθρωπο. Και η διαφορά ανάμεσα στους γονείς και στον ιερέα είναι όση υπάρχει ανάμεσα στην παρούσα ζωή και τη μέλλουσα. Οι γονείς πολλές φορές, κατά τον Χρυσορρήμονα, δεν μπορούν να προστατεύσουν ούτε από ασθένεια ούτε από αυτό τον θάνατο, ενώ ο ιερέας σώζει ψυχές: «Οι μεν γαρ εις ταύτην, οι δε εις εκείνην γεννώσι. Κακείνοι μεν ουδέ το σωματικόν αυτοίς δύναιτ' αν αμύνασθαι θάνατον, ου νόσον επενεχθείσαν αποκρούσασθαι. Ούτοι δε και κάμνουσαν και απόλλυσθαι μέλλουσαν την ψυχήν πολλάκις έσωσαν, τοις μεν πραοτέραν την κόλασιν εργασάμενοι, τους δε ουδέ παρά την αρχήν αφέντες εμπεισείν, ου τω διδάσκειν μόνον και νουθετείν αλλα και το δι ευχών βοηθείν»¹⁰⁶.

¹⁰³ *Ματθ.* 18, 18

¹⁰⁴ *Ιω.* 20, 23

¹⁰⁵ *Ιακώβ.* 5, 14

¹⁰⁶ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 20-25, σσ128

Όλη η λειτουργική ζωή της Εκκλησίας και του ιερέα αποσκοπεί στον πρώτιστο σκοπό της ζωής του ανθρώπου, στην κατά χάριν θέωση και στον αγιασμό του. Γιατί όλα τα μυστήρια, οι ακολουθίες, οι παρακλήσεις ελκύουν την χάρη του Θεού προς τους πιστούς. Με αυτή την έννοια, ο ιερέας και η χριστιανική μυστηριακή ιεροσύνη δεν είναι τίποτε άλλο παρά η κατά χάριν μετοχή του ανθρώπου στη μία, μοναδική και ανεπανάληπτη ιεροσύνη του μεγάλου αρχιερέως Χριστού, όπως αναφέραμε και στο πρώτο κεφάλαιο. Ο Κύριος ο οποίος «πάντα έχων εν εαυτώ και δι' ημάς πάντα γενόμενος»¹⁰⁷, προσέφερε τον εαυτό του μοναδική θυσία ιλαστική για την γεφύρωση του χάσματος που δημιούργησε μεταξύ του Θεού και του ανθρώπου η αμαρτία.

Στο πρώτο κεφάλαιο είχαμε δώσει την πρώτη αναφορά στο ότι, με το προφητικό του κήρυγμα και μέσω της αγίας ζωής και διδασκαλίας του, ο Κύριος φώτισε την ανθρωπότητα, αλλά και ότι ο ιερέας, μετέχοντας στην ιεροσύνη του Χριστού, μετέχει και αυτού του προφητικού κηρυκτικού έργου Του. Γι' αυτό, όπως και στη δεύτερη ευχή της χειροτονίας, γίνεται λόγος και για το δεύτερο καθήκον του ιερέα που είναι να διδάσκει το λαό του Θεού. Θέμα το οποίο γνωρίζει άριστα ο ιερός συγγραφέας μας. Ο ίδιος, ως κήρυκας του λόγου του Θεού, είχε ξεχωρίσει ανάμεσα σε όλους τους αγίους πατέρες για τη ρητορική του, την άριστη μέθοδό του, την ευθύτητά του, τις οποίες ουσιαστικά μας διδάσκει στους λόγους του. Τέτοιος ήταν ο λόγος του, που του έχει δοθεί το προσωνύμιο Χρυσόστομος. Αυτός λοιπόν είναι και ο καταλληλότερος να μας μιλήσει γι' αυτή την τέχνη του κηρύγματος.

Η διδασκαλία δια του λόγου, αναφέρει ο Χρυσόστομος, είναι ένας τρόπος θεραπείας για την ασθενούσα ψυχή. «Ενταύθα δε ουδέν τούτων επινοήσαι εστιν. Αλλά μία τις μετά τα έργα δέδοται μηχανή και θεραπεία οδός, η δια του λόγου διδασκαλία»¹⁰⁸. Όταν ασθενεί και πέφτει η ψυχή, με τη διδασκαλία του λόγου του Θεού, μπορούμε να τη σηκώσουμε. Να μπορέσει ξανά να βρει τις χαμένες της ελπίδες και τη χαμένη προοπτική της. Και είναι απαραίτητο πρώτα να

¹⁰⁷ Συμμένων Θεσσαλονίκης, *Περί χειροτονιών*, PG 155, Κεφ, ΣΜ, 457D

¹⁰⁸ Ιωάννου Χρυσοστόμου, *ό. π.*, *Λόγος Δ'*, 9-10, σσ212

τονίσουμε, ότι αυτός ο λόγος που θα προφέρει ο ιερέας θα είναι ξεχείλισμα από τη δική του καρδιά και εμπειρία. «Διο πολλήν χρη ποιείσθαι την σπουδήν, ώστε τον λόγον του Χριστού εν ημιν ενουικείν πλουσιώσῃ»¹⁰⁹. Διδάσκει πρώτα με το δικό του παράδειγμα, αλλά αυτό δεν είναι αρκετό. Το δικό του παράδειγμα μπορεί να κάνει και θαύματα, όπως ακριβώς και ο Απόστολος Παύλος, αλλά παρ' όλα ταύτα, και ο Παύλος δεν αρκέστηκε σ' αυτά, αλλά, διέπρεψε και στο κήρυγμα του Χριστού, στη διάδοσή του, στον έλεγχο των πιστών, στη στήριξη, στην παρηγοριά τους. Ακόμα και στον έλεγχο των εξωτερικών εχθρών.

«Τούτω και κειμένην εγείρομεν και φλεγμαίνουσιν καταστέλλομεν την ψυχήν και τα περιττά περικόπτομεν και τα λείποντα πληρούμεν και τα άλλα άπαντα εργαζόμεθα, όσα εις την της ψυχής υγείαν ημίν συντελείν»¹¹⁰. Όταν υπάρχει ασθένεια, και ως προς τα δόγματα εκεί χρειάζεται ακόμα περισσότερο η διδασκαλία του λόγου. «Όταν δε περί δόγματα νοσεί η ψυχή τα νόθα, πολλή του λόγου ενταύθα η χρεία, ου προς των οικείων ασφάλεια μόνον αλλά και προς τους έξωθεν πολέμους»¹¹¹. Η μάχη με τη διδασκαλία του λόγου δεν στερεώνει μόνο τους πιστούς που έχουν πάντα ανάγκη αυτή τη διδασκαλία, αλλά αναιρεί τον κίνδυνο οι πιστοί να χάσουν την αληθινή οδό της σωτηρίας. Γνωρίζουμε ότι, κατά τους Αγίους Πατέρες, το δόγμα είναι το ασφαλές όριο ανάμεσα στην υγεία και στην ασθένεια, τη ζωή και το θάνατο. Το δόγμα, ως φάρμακο, είναι απαραίτητο να το χαρακτηρίζει η ακρίβεια, χωρίς αλλοίωση, γιατί διαφορετικά καθίσταται μη αποτελεσματικό και οδηγεί στην άγνοια του Θεού. Και γι' αυτό προτρέπει τους ιερείς ο Χρυσόστομος, ως άλλος Πέτρος: «έτοιμοι γίνεσθε προς απολογία παντί τω αιτούντι υμάς λόγον περί της εν υμίν ελπίδος»¹¹².

Αυτή όμως η διδασκαλία του λόγου είναι μια ολόκληρη τέχνη. Είναι μια τέχνη, την οποία πρέπει να κατέχει ο ιερέας και ως προς την καλλιέργεια των πιστών και ως προς τον έλεγχό τους και ως προς τον έλεγχο και αντιμετώπιση των αιρέσεων. Μια τέχνη, που πρέπει πάντα να έχει ως σκοπό την πνευματική

¹⁰⁹ Ο. π., 13-14, σσ214

¹¹⁰ Ο. π., 15-19, σσ212

¹¹¹ Ο. π., 20-23, σσ212, 20-23

¹¹² Α' Πέτρ. 3, 15

ωφέλεια και καταρτισμό του πληρώματος της Εκκλησίας. Και να γνωρίζει τα πάντα, να είναι ενημερωμένος, για ό,τι πιθανόν μπορεί να αντιμετωπίσει. «Αλλά, αν μη πάσας επιστάμενος η της τέχνης τας ιδέας ο μέλλον νικάν, οίδεν ο διάβολος και δι' ενός μέρους, όταν ημελημένον τύχη, τους πειρατάς εσαγαγών τους αυτού διαρπάσαι τα πρόβατα. Αλλ' ουχ όταν δια πάσης ήκοντα της επιστήμης τον ποιμένα αίσθηται και τας επιβουλάς αυτού καλώς επιστάμενον απάσας. Διο χρή καλώς εξ όλων φράττεσθαι των μερών»¹¹³.

Τι κατάρτιση λοιπόν πρέπει να έχει αυτός που ασκεί την διακονία του λόγου; Μπορεί, κατά τον Χρυσόστομο, να είναι ιδιώτης; Δηλαδή να λέει ό,τι θέλει; Φυσικά, όχι. Μπορεί να χρησιμοποιεί τη μέθοδο που του αρμόζει, τη διαλεκτική εκείνη που γνωρίζει καλύτερα στη διδασκαλία του, αλλά δεν αυτοσχεδιάζει και σε αυτά που λέει, γιατί δεν είναι δικά του. Είναι η διδασκαλία της χριστιανικής πίστεως «...τω λόγω ιδιώτης είναι άλλ' ου τη γνώση»¹¹⁴. Την εποχή του ο Παύλος νικούσε μόνο με το λόγο, αναφέρει ο Χρυσόστομος και αυτή την εντολή για τη χρήση του λόγου άφησε και στον Τιμόθεο, όταν τον καλεί να προσέχει στην ανάγνωση, στην παράκληση και στη διδασκαλία¹¹⁵. Αλλά και προς τον Τίτο, όταν του γράφει για τα καθήκοντα των επισκόπων τον προτρέπει «δει γαρ φησίν είναι τον επίσκοπον αντεχόμενον του κατά διδασκείν πιστού λόγου, ίνα δυνατός ή και τους αντιλέγοντας ελέγχειν»¹¹⁶.

Ως προς τη διδασκαλία, είναι σαφής, ότι ο ποιμένας πρέπει να ξέρει πώς να μιλά στην κάθε περίπτωση που έχει ενώπιόν του. Κάθε άνθρωπος είναι μια διαφορετική προσωπικότητα και θέλει τη δική της προσέγγιση. Πρώτα ο λόγος μας πρέπει να είναι «πάντοτε εν χάριτι, άλατι ηρτυμένος, ειδέναι πως δει υμάς ενί εκάστω αποκρίνεσθαι»¹¹⁷. Δεν απαιτεί μόνο γνώση για το αντικείμενο της συζήτησης αλλά, και τον τρόπο που θα προσεγγιστεί η κάθε ψυχή. Και αυτή η προσέγγιση θέλει την αρετή της διακρίσεως, όχι ως προς την αλήθεια, αλλά ως προς τη διατύπωσή της. Γιατί, ποιος είναι ο τελικός σκοπός της διδασκαλίας και

¹¹³ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 25-28, σσ215 & 1-3, σσ216

¹¹⁴ Ο. π. 17, σσ226

¹¹⁵ Α' Τιμ. 4, 13

¹¹⁶ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 14-16, σσ232

¹¹⁷ Κολ. 4,6

του λόγου; Και ποιος είναι ο κυριότερος όρος της επιτυχίας της διδασκαλίας; Είναι, κατά τον Άγιο, «όταν δι' ων πράττουσι και δι' ων λέγουσι τους μαθητευομένους ενάγωσι προς τον μακάριον βίον, ον ο Χριστός διετάξατο»¹¹⁸. Είναι παραγωγικός δηλαδή, όταν και με τα έργα και με τους λόγους οδηγούν τους μαθητές στο μακάριο βίο που έχει ετοιμάσει ο Χριστός.

Μια τέτοια διάκριση δείχνει ο Άγιος, όταν καλεί τον ποιμένα-διδάσκαλο, κατά τη διάρκεια της ομιλίας του, να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός, γιατί ακόμα και για τον τόνο της φωνής και για τη διάθεση της όψεως και για τα βλέμματα ζητούνται ευθύνες. «Και αν, πολλών συγκαθημένων, μη πανταχού περιφέρη τους οφθαλμούς διαλεγόμενος, ύβριν το πράγμα φασιν οι πολλοί»¹¹⁹. Και αν μιλά σε μια μεγάλη συγκέντρωση θα πρέπει να περιφέρει παντού τα μάτια του, γιατί διαφορετικά μπορεί να θεωρηθεί από τον πολύ κόσμο ως προσβλητικό.

Τέτοια λοιπόν πρέπει να είναι η δύναμη της ψυχής και η κατάρτιση του ιερέως ως λειτουργού, τελεσιουργού των μυστηρίων και διδασκάλου. Γιατί και τα δύο αυτά απορρέουν μέσα από την χειροτονία του, ως προϋποθέσεις για την καλή απολογία που θα κληθεί να δώσει στον Χριστό για τα πρόβατα που του εμπιστεύτηκε.

¹¹⁸ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 5-7, σσ234

¹¹⁹ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 25-27, σσ184

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΕΑ

I. Η ευθύνη του ιερέα έναντι του ποιμνίου του

Για την ευθύνη του ιερέα, έναντι του ποιμνίου του, ως λειτουργού των μυστηρίων του Θεού, αναφερθήκαμε στα πιο πάνω κεφάλαια. Φαίνεται πολύ παραστατικά, ότι η ιεροσύνη είναι δωρεά του Θεού, που χορηγείται για την εν Χριστώ διαπαιδαγώγηση των χριστιανών. Ο ιερέας κατηχεί τον λόγο της αληθείας, διδάσκει το ποίμνιό του, για να απαλλαγεί από τα πάθη και τις μεθοδείες του διαβόλου, νοιάζεται για την κατά Θεόν προκοπή του, με απώτερο σκοπό να το βοηθήσει να ζει ως μέλος της αληθινής ποιμνης του Χριστού. Ακόμα να το διδάξει να αποκτήσει την αγάπη προς το Θεό, τόση αγάπη, ώστε να θυσιάσει ακόμα και τη ζωή του γι' Αυτόν. Το ως άνω θεραπευτικό έργο του ιερέα λειτουργεί και αποδίδει με τα μυστήρια και την ποικίλη ποιμαντική διακονία. Και όλο αυτό διασφαλίζεται με την αίσθηση της αγάπης του Θεού.

Σε αυτή την ποιμαντική διακονία και ευθύνη του ιερέα θα επικεντρωθούμε στο παρόν κεφάλαιο. Γιατί ο ιερέας διαχειρίζεται και γίνεται επιστάτης της παρουσίας του Θεού. Κατά τον Ιωάννη: «Έτι ουν αμφισβητήσεις ημίν του μη καλώς ηπατήσθαι, πάσι μέλλων επιστήσεσθαι του Θεού τοις υπάρχουσι και ταύτα πράπτων»¹²⁰. Και η ποιμαντική του ιερέα πρέπει να ποικίλλει, αφού οι ανάγκες του λαού του Θεού είναι και μεν πρωτίστως πνευματικές, αλλά ο άνθρωπος, επειδή συνιστά ψυχοσωματική ολότητα, η ποιμαντική καθοδηγεί, παρηγορεί, ενισχύει, φροντίζει, ελεεί τον πιστό ανάλογα με τις ανάγκες του.

Ανάμεσα στις πολλές ποιμαντικές ευθύνες του ιερέα είναι και η επάνοδος στην Εκκλησία των απομακρυσμένων μελών της. «Ουκ εν τούτω μόνω, αλλά και εν τω τα απορρηγμένα της Εκκλησίας μέλη συνάπτειν, πολλά

¹²⁰ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Β΄, 2-3, σσ88

ίδοι τις αν αυτόν έχοντα πράγματα»¹²¹. Και αναφέρει εδώ ως παράδειγμα ο Άγιος τον ποιμένα, που τον ακολουθούν τα πρόβατα, όπου τα οδηγήσει. Αλλά αν και μερικά από αυτά εκτραπούν και αφήσουν το σωστό δρόμο, με μια φωνή τα φέρνει πίσω. Δεν μπορεί όμως να συμβεί το ίδιο, όταν αποπλανηθεί ένας άνθρωπος, μια ψυχή από την ποιμήνη του Χριστού. Αλλά ο ιερέας, αναφέρει ο Χρυσόστομος, χρειάζεται να καταβάλει μεγάλη προσπάθεια με καρτερία και υπομονή. Γιατί θα πρέπει να φέρει πίσω αυτόν που έφυγε με την πειθώ. «Ου γαρ ελκύσαι προς βίαν εστιν, ουδέ αναγκάσαι φόβω, πείσαντα δε δει πάλιν προς την αλήθειαν αγαγείν, όθεν εξέπεσε την αρχήν»¹²². Απαιτείται πράγματι γενναία ψυχή, που να μην αποθαρρύνεται και να μην απελίζεται για τη σωτηρία των πλανεμένων. «Ο μεν γαρ εαυτόν ασκών, εις εαυτόν μόνον περίστησι την ωφέλειαν, το δε της ποιμαντικής κέρδος εις άπαντα διαβαίνει τον λαόν»¹²³.

Αυτός που φροντίζει για την προσωπική και ηθική του κατάρτιση ωφελεί μόνο τον εαυτό του. Η κατάρτιση, όμως, του ποιμένα, ως απόκτημα, προσφέρεται σε όλο τον λαό. Για όλους όσους ανήκουν σε μια επισκοπή ή σε μια ενορία χωρίς καμία διάκριση, είναι οφειλέτης ο επίσκοπος και ο ιερέας αντίστοιχα. Χαρακτηριστικά είναι τα κρόσσια στο επιτραχήλιό τους. Συμβολίζουν το ποιμαντικό και λειτουργικό καθήκον του ιερέα, για τις ψυχές που του εμπιστεύθηκε ο Θεός και για τις οποίες θα δώσει λόγο. Και ένα πρόβατο να χαθεί, όπως αναφέρει η παραβολή του χαμένου προβάτου, ο Χριστός θα το ψάξει ¹²⁴. «Εικότως άρα της εις αυτόν αγάπης την περί τα ποιμνία σπουδήν ο Κύριος έφησεν είναι σημείον»¹²⁵. Γιατί αυτή η αγάπη προς το ποίμνιο του Θεού πρέπει να χαρακτηρίζει τον έχοντα την ιεροσύνη του Χριστού. «Τις ασθενεί και ουκ ασθενώ; Τις σκανδαλίζεται και ουκ εγώ πυρούμαι;»¹²⁶.

¹²¹Ο. π., Λόγος Β', 27-29, σσ96

¹²²Ο. π., 6-9, σσ98

¹²³Ο. π., 15-17, σσ98

¹²⁴ Λουκ. 15, 3-7

¹²⁵Ιωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος Β', 21-22, σσ98

¹²⁶ Β' Κορ. 11,29

Πνευματική ευθύνη του ιερέα επίσης, είναι και η προστασία των χηρών και η κηδεμονία των παρθένων. «Βουλή ουν επί την των χηρών προστασίαν ίωμεν πρότερον, ή την των παρθένων κηδεμονίαν, ή του δικαστικού μέρους την δεσχέρειαν; Και γαρ εφ' εκάστου τούτων διάφορος η φροντίς και της φροντίδος μείζων ο φόβος»¹²⁷. Θέλεις τώρα να αρχίσουμε από την προστασία των χηρών ή από την κηδεμονία των παρθένων ή από τις δυσκολίες του δικαστικού έργου; Η φροντίδα για κάθε μια από τις υποχρεώσεις αυτές είναι διαφορετική και δύσκολη, ο δε κίνδυνος μεγαλύτερος από την φροντίδα.

Αρχίζει από την ευθύνη για την προστασία των χηρών. Προστάζει, όχι μόνο την χρηματική βοήθεια των χηρών και των ορφανών, αλλά και την προσοχή που πρέπει να δίνεται στην ηθική τους προστασία. Γιατί είναι πολλοί οι πειρασμοί και πολλές φορές έχουν κλείσει και σπίτια, όπως αναφέρει.

Άλλη ευθύνη του είναι η ελεημοσύνη. Και για το φαγητό των ενδεών οφείλει να φροντίζει ο ποιμένας. «Ίνα αταίς τα της τροφής αθρώως, ώσπερ εκ πηγών επιρρέει και μη διαλιμπάνη ποτέ»¹²⁸. Γιατί είναι μεγάλο κακό η ακούσια πείνα. Επιφέρει μεγάλη δυσκολία. Και συγκεκριμένα εδώ η αναφορά γίνεται για τις χήρες. Αυτό το γεγονός της ακούσιας πείνας φέρνει μεμψιμοιρία και αχαριστία σ' αυτή την τάξη των χηρών, που πρέπει να φροντίζεται και να μην την κακολογούμε, παρόλο που γίνεται πολλές φορές παράλογη και δύστροπη. Αλλά και κάθε πτωχός θα πρέπει να μην πεινάσει, γιατί η πείνα και η φτώχεια γίνονται κακοί σύμβουλοι που νικούν και γενναίες ψυχές και μπορεί να τις οδηγήσουν σε ανεπαίσχυντες πράξεις.

Παραγγέλει μάλιστα στον ποιμένα, όταν ελεεί, να είναι γλυκός και ευπρόσιτος και να μην προσβάλλει αυτόν που έρχεται κοντά του, για να τον βοηθήσει. «Κλίνον πτωχώ αλύπως το ους σου και αποκρίθητι αυτώ εν πραότητι ειρηνικά»¹²⁹. «τω δυναμένω την εκείνου φέρειν ασθένειαν διαλέγεται, παρακαλών τω τε ημέρω της όψεως και τη των λόγων πραότητι

¹²⁷ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 22-25, σσ168

¹²⁸ Ο. π., 17, σσ170

¹²⁹ Σοφ. Σειράχ 4,8

προ της δόσεως αυτόν ανορθούν»¹³⁰. Προτρέπει δε ότι αυτός, ως διαχειριστής του ταμείου για τους φτωχούς, θα πρέπει να είναι καλός οικονόμος. «Ουκ επιεική δε μόνον και ανεξίκακον των τούτων προστάτην, αλλά και οικονομικόν ουχ ήττον είναι χρη, ως εάν τούτο απή, πάλιν εις την ίσην περίσταται ζημίαντα των πενήτων χρήματα»¹³¹. Θα πρέπει λοιπόν να είναι ένας καλός διαχειριστής των χρημάτων, που προορίζονται για τους φτωχούς, ούτως ώστε να μην δημιουργούνται σκάνδαλα από την κακή διαχείριση.

Στην ποιμαντική ευθύνη συγκαταλέγεται και η φροντίδα των ξένων και των ασθενών. Ακόμα και η νοσοκομειακή τους περίθαλψη. «Τας των ξένων υποδοχάς και τας των ασθενούντων θεραπείας πόσης μεν οίει δείσθαι χρημάτων δαπάνης;»¹³². Δεν μπορεί να μένει αμέτοχος ο ιερέας στην ανάγκη του ποιμνίου του για σωματική θεραπεία. Γιατί η Εκκλησία είναι αυτή που θα ανακουφίσει τον πόνο του ανθρώπου και τον υπαρξιακό και τον σωματικό.

Εξ άλλου και στο ευαγγέλιο της κρίσεως, που διαβάζεται την Κυριακή της Απόκριω, βασική προϋπόθεση θέτει, μεταξύ άλλων, ο Χριστός τη φιλοξενία των ξένων και την επίσκεψη και φροντίδα των ασθενών. «...επέινασα γαρ, και εδώκατέ μοι φαγείν, εδίψησα, και εποτίσατέ με, ξένος ήμην, και συνηγάγετέ με, γυμνός, και περιεβάλετέ με, ησθένησα, και επεσκέψασθέ με, εν φυλακή ήμην, και ήλθετε προς με»¹³³. Και αν αυτή η εντολή απευθύνεται προς κάθε χριστιανό, αφού είναι απόδειξη της αγάπης προς τον ίδιο το Χριστό, αυτό αναμφίβολα πρέπει να είναι μέριμνα και φροντίδα και του κάθε ποιμένα και της Εκκλησίας του Χριστού.

Μέσα στην ποιμαντική του ευθύνη ο ιερέας πρέπει να περιλάβει και την επίσκεψη στα σπίτια των πιστών. Και αυτές οι επισκέψεις είναι και αγιαστικές, δηλαδή για την τέλεση ακολουθιών που αγιάζουν, και συμβουλευτικές και παρηγορητικές, ανάλογα με την ανάγκη του κάθε οίκου. Και χωρίς αιτία επισκέψεως πολλές φορές, μόνο και μόνο για την ευλογία του οίκου με την

¹³⁰ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 16-22, σσ172

¹³¹ Ό. π., 16-20, σσ174

¹³² Ό. π., 1-2, σσ176

¹³³ Ματθ. 25, 35-36

παρουσία του ιερέα. Δεν χρειάζεται να υπάρχει ασθενής, λέει ο ιερός πατήρ, σε ένα σπίτι για να το επισκεφθούμε. Δεν πρέπει να είναι ο μοναδικός λόγος για την επίσκεψή μας. «Ην γαρ μη καθ' εκάστην ημέραν μάλλον των αγοραίων περινοστεί τας οικίας ο την επισκοπήν έχων, προσκρούματα εντεύθεν αμύθητα. Ουδέ γαρ αρρωστούντες μόνον, αλλά και υγιαίνοντες επισκοπείσθαι βούλονται, ου της ευλαβείας αυτούς επί τούτο προσκαλουμένης, τιμής δε και αξιώματος οι πολλοί αντιποιούμενοι μάλλον»¹³⁴. Και δείχνει ο Άγιος την μέριμνα, αλλά και την έννοια που πρέπει να τον διακατέχει για το ποίμνιό του. Τρέχει να αγιάζει τις κατ' οίκον εκκλησίες των πιστών του. Αλλιώς υπάρχει ο κίνδυνος «λύκοι άρπαγες»¹³⁵ να τις επισκέπτονται και να τις λεηλατήσουν, αφού τις φαρμακώσουν στην πίστη και στο φρόνημα.

Άλλη ποιμαντική μέριμνα που αναφέρει ο Άγιος είναι η προφύλαξη και η φροντίδα της τάξεως των παρθένων από το επίσκοπο ή τον ιερέα. «Επί δε της των παρθένων επιμελείας τοσούτω μείζων ο φόβος, όσο και το κτήμα τιμιώτερον και βασιλικωτέρα αύτη των άλλων η αγέλη»¹³⁶. Είναι πρόδηλο ότι υπήρχαν και είχαν δημιουργηθεί τέτοια τάγματα παρθένων, μοναστικές κοινότητες, που έχρηζαν προστασίας και πνευματικής και ποιμαντικής καθοδήγησης και φροντίδας. Εξ' άλλου αυτό δείχνει και η πραγματεία του ιερού πατέρα με τίτλο: «Προς τους έχοντας παρθένους συνεισάκτους»¹³⁷. Ο Χρυσόστομος διδάσκει για την παρθενία, ότι είναι η φυσική κατάσταση του ανθρώπου και είναι η κατάσταση των πρωτοπλάστων, πριν την πτώση. Μιλώντας για αυτήν λέει, ότι είναι η «όντως κατά φύσιν κατάστασις του ανθρώπου», χωρίς φυσικά να υποτιμά τη χρησιμότητα του γάμου και τη θεραπεία της ανθρώπινης φύσις μέσω του, με την οποία παρθενία, αυτός που επιθυμεί και μπορεί να την κρατήσει, μιμείται τους αγγέλους. «...η δε παρθένος επί μείζοσιν απεδύσατο και την ανωτάτω φιλοσοφίαν εξήλωσε και την των αγγέλων πολιτείαν δείξαι επί της γης επαγγέλλεται και μετά της

¹³⁴ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 8-13, σσ184

¹³⁵ *Ματθ.* 7,15

¹³⁶ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 15-17, σσ176

¹³⁷ PG 47, 495-514

σαρκός ταύτης τα των ασωμάτων αυτή δυνάμεων κατορθώσαι πρόκειται»¹³⁸. Γιατί αυτή που τηρεί την παρθενία ανέλαβε σκληρότερο αγώνα, ζήλεψε και θέλησε την ουράνια φιλοσοφία και έχει προορισμό να μιμηθεί στη γη τη ζωή των αγγέλων και ζώντας μέσα στη σάρκα να φθάσει στη ζωή των ασωμάτων δυνάμεων. Μια τέτοια λοιπόν τάξη αγωνιζομένων χριστιανών χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα και προσοχή. Γιατί ο πειρασμός, που είναι ιδιαίτερα μεγάλος, δεν μπορεί να συγκριθεί, όπως αναφέρει ο ίδιος, με το μέγεθος της πτώσης στην αμαρτία μιας χήρας και μιας που ανήκει στο τάγμα των παρθένων. «Δια τούτο ασφαλεστάτης φυλακής και πλείονος δείται της συμμαχίας»¹³⁹. Γιατί σε περίπτωση πτώσης «ου γαρ ανήρ ενταύθα ο αθετούμενος, αλλά αυτός ο Χριστός, ουδέ μέχρι ονειδών η στείρωσις, αλλ' εις απώλειαν ψυχής τελευτά το δεινόν»¹⁴⁰.

Μέσα όμως στην ποιμαντική ευθύνη του ιερέα θα περιλάβουμε και την προσευχή του για το ποίμνιό του. Μια προσευχή ζωντανή, που θα ενισχύει τον ίδιο στο δύσκολο ποιμαντικό του έργο, αλλά θα συνοδεύει και το ποίμνιο που του ανέθεσε ο Θεός, καθιστώντας τον ποιμένα λογικών προβάτων. Και προσεύχεται, όχι μόνο στην δημόσια προσευχή και λατρεία, αλλά και στην ιδιαίτερή του προσευχή, για ειρήνη, αφθονία αγαθών και απαλλαγή κάθε ανθρώπου από τα κακά που τον ενοχλούν. Γιατί προσεύχεται για όλη την οικουμένη και όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα για τις ανάγκες του λαού του Θεού. «Τον γαρ υπέρ όλης της πόλεως, και τι λέγω πόλεως; Πάσης μεν ουν της οικουμένης πρεσβεύοντα και δεόμενον ταις απάντων αμαρτίαις ίλεων γενέσθαι τον Θεόν, ου των ζώντων μόνον, αλλά και των απελθόντων, οποίον τινα είναι χρη»¹⁴¹.

Η σχέση αυτή, όπως αναφέρει ο Επίσκοπος Διοκλείας Κάλλιστος Ware, δηλαδή του πνευματικού πατέρα και του μέλους της Εκκλησίας, δεν είναι δίπλευρη, αλλά τριγωνική, επειδή πέρα από τον ποιμένα και τον ποιμενόμενο,

¹³⁸ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 24-27, σσ176

¹³⁹ Ο. π., 1-20, σσ178

¹⁴⁰ Ο. π., 14-16, σσ178

¹⁴¹ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Στ', 19-23, σσ266

υπάρχει και ένα τρίτο μέλος, ο Θεός. Και αυτός ο ποιμένας ως συνυπηρέτης του ζώντος Θεού, γίνεται οδηγός και σύντροφος στο ταξίδι κάθε ψυχής. Αφού όπως αναφέρει «ο μόνος αληθής πνευματικός οδηγός, με όλη τη σημασία της λέξης είναι το Άγιο Πνεύμα».¹⁴²

II. Η παιδαγωγική ποιμαντική του ιερέα

«Δια τούτο πολλής χρεία της μηχανής, ινα πεισθώσιν εκόντες εαυτούς υπέχειν ταις παρά του ιερέως θεραπείαις οι κάμνοντες, και ου τούτο μόνον, αλλ' ινα και χάριν ειδώσι της ιατρείας αυτοίς»¹⁴³. Γι' αυτό χρειάζεται μεγάλη τέχνη, ώστε να πεισθούν μόνοι τους οι ασθενείς να υποστούν την θεραπεία που επιβάλλουν οι ιερείς, και όχι μόνον αυτό, αλλά και να τους ανταποδίδουν ευγνωμοσύνη για τη θεραπεία. Ποια όμως είναι αυτή η τέχνη;

Με αφορμή το παράδειγμα που αναλύει για τη στάση των πιστών έναντι του ιουδαϊκού νόμου, μας αφήνει μία οδό άριστη για την διαχείριση των πνευματικών αναγκών των πιστών, μέσα στην Εκκλησία. Και ποια είναι η παιδαγωγική ποιμαντική του ιερέα; Είναι η μέση οδός της διακρίσεως. Μιας διακρίσεως που πρέπει να χαρακτηρίζει τον άνθρωπο του Θεού. Η αληθινή Εκκλησία του Θεού αποφεύγει τις ακρότητες. Κοιτάξετε τι ωραίο παράδειγμα αναφέρει για να δώσει αυτή την άριστη οδό. «Η εκκλησία του Θεού, όμως, αποφεύγουσα τας ακρότητας των δύο αυτών τάξεων βαδίζει την μέσην οδόν και ούτε δέχεται να υποκύψη εις τον ζυγόν του νόμου ούτε ανέχεται να τον διαβάλει, αλλά, παρ' όλον ότι η ισχύς του έληξε, τον επαινεί, διότι κάποτε εις τον καιρόν του ήταν χρήσιμος. Όταν λοιπόν πρέπει να αποδοθεί εις τον αγώνα πρέπει να γνωρίζει την συμμετρία αυτή»¹⁴⁴.

Με αυτούς τους λόγους του ιερού πατέρα, που εξετάζουμε, θα συνεχίσουμε αυτό το μέρος της εργασίας μας. Γιατί όντως χρειάζεται μεγάλη τέχνη στο πώς να πλησιάσει ο ποιμένας τον πιστό, πώς να του προσφέρει την

¹⁴²Επισκόπου Διοκλείας Κάλλιστου Ware, *Η Εντός ημών Βασιλεία*, «Ακρίτας», Αθήναι, 1994, σσ 139

¹⁴³ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Β', 8-11, σσ94,

¹⁴⁴Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Δ', 6-9, σσ219

θεραπεία, πώς να τον παραμυθήσει, να τον διδάξει ακόμα και πώς να τον επιτιμήσει. Τι μέσα μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιεί στην ποιμαντική του διακονία. Το πρώτο, το οποίο και προαναφέραμε, είναι η προσευχή προς τον κάθε ένα που απευθύνεται προς αυτόν. Πρώτιστα η μνημόνευση των ονομάτων στην Αγία Πρόθεση και στο ύψιστο Μυστήριο, τη Θεία Λειτουργία. Η μνημόνευση ιδιαίτερα των ονομάτων των πνευματικών τέκνων ενός εκάστου ξεχωριστά στην Αγία Πρόθεση, πριν τη Θεία Λειτουργία, δείχνει την εναπόθεση εν τέλει της ψυχής αυτών, που προσέρχονται στο επιτραχήλιο του πνευματικού ή σε αναζήτηση πνευματικής βοήθειας, στον ίδιο το Θεό. Και αφού εναποθέσει στα χέρια του Θεού την προσπάθειά του, τότε θα μπορέσει να γνωρίσει καρπούς αγαθούς.

Την αρετή της διάκρισης εισάγει ο μέγας αυτός πατέρας της Εκκλησίας μας ως προϋπόθεση της παιδαγωγικής ποιμαντικής του ιερέως. Αυτή η βασίλισσα των αρετών ή, όπως πιο συγκεκριμένα την αναφέρει, το στέμμα των αρετών, αφού η βασίλισσα αυτών είναι η αγάπη. Και ο κάθε πιστός πρέπει να πλησιάζεται με αγάπη και διάκριση. Καταρχήν πλησιάζουμε τον άνθρωπο με αγάπη, η οποία κατά πολύ μπορεί να συμβάλει στη διόρθωση του ανθρώπου¹⁴⁵, αλλά πάντοτε μέσα στην ελευθερία του. Δεν μπορούμε ούτε με τον εκφοβισμό ούτε και με την βία να θεραπεύσουμε τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος, στολισμένος με τα δώρα του Θεού, έχει την ελευθερία της βουλήσεώς του. Ελευθερία που σεβάστηκε ο Θεός ακόμα και όταν τον έβλεπε να προχωρεί προς την πτώση και την αυτοκαταστροφή μέσα στον Παράδεισο της τρυφής.

Ο Θεός στεφανώνει αυτούς που απέχουν από την αμαρτία, όχι εξ ανάγκης, αλλά εκ διαθέσεως. «Ου τους ανάγκη της κακίας απεχομένους, αλλά τους προαιρέσει ταύτης απεχομένους στεφανούντος του Θεού»¹⁴⁶. Αυτή την ελευθερία θα πρέπει να σεβόμαστε και οι ποιμένες και να προσπαθούμε να πείσουμε για την ωφέλεια τον άνθρωπο. «Μάλιστα γαρ απάντων Χριστιανοίς

¹⁴⁵ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Β', 13-16, σσ108

¹⁴⁶ Ο. π., 5-6, σσ94

ουκ εφίται προς βίαν επανορθούν τα των αμαρτανόντων πταίσματα»¹⁴⁷. Περισσότερο από τους άλλους ανθρώπους εις τους Χριστιανούς δεν αρμόζει να διορθώσουν τα πταίσματα των αμαρτωλών δια της βίας.

Και πώς θα ξεκινήσει αυτή την πορεία της θεραπείας; Πρώτα ο ίδιος ο άνθρωπος, αφού εξετάσει τη συνείδησή του, θα πρέπει να διαπιστώσει την ασθένειά του. Ο ίδιος ο άνθρωπος γνωρίζει πρώτος τη συνείδησή του. «Τας δε των ανθρώπων αρρωστίας πρώτον μεν ουκ εστίν άνθρωπω ράδιον ιδείν· «ουδείς γαρ οίδεν ανθρώπων τα του ανθρώπου, ειμί το πνεύμα του ανθρώπου το εν αυτώ;»¹⁴⁸. Πώς ουν τις προσαγάγοι της νόσου το φάρμακον, ής τον τρόπον ουκ οίδε πολλάκις δε μηδέ ει τυγχάνοι νοσών δυνάμενος συνιδείν;»¹⁴⁹. Και ο πνευματικός ποιμένας θα πρέπει να εξετάσει την πνευματική αντοχή του πιστού, που με επίγνωση, πολλές φορές μερική και ελάχιστη, προσέρχεται να ζητήσει βοήθεια. Γιατί «αν τε γαρ τις σκιρτήση δεθείς (κύριος γαρ εστί τούτου), χείρον ειργάσατο το δεινόν, αν τε τους σιδήρου δίκη τέμνοντας λόγους παραπέμψηται, προσέθηκε δια της καταφρονήσεως τραύμα έτερον, και γέγονεν η της θεραπείας πρόφασις νόσου χαλεπωτέρας υπόθεσις. Ο γαρ καταναγκάζων και άκοντα θεραπεύσαι δυνάμενος ουκ εστί»¹⁵⁰. Πόση ζημιά μπορεί να κάνει ένας ευλαβής και άγιος πολλές φορές στο φρόνημα ποιμένας, όταν, στην προσπάθειά του να θεραπεύσει τον άνθρωπο χωρίς διάκριση, τον σπρώχνει στην αντίδραση με αποτέλεσμα να φεύγει ακόμα πιο μακριά;

Θα απολαύσουμε αυτούσιο το κείμενο στο πώς αυτός ο μέγας ποιμένας και αληθινός πατέρας, μιμητής του Ουρανίου Πατέρα μας, θέλει να προσεγγίζουμε τον άνθρωπο. «Τι ουν αν τις ποιήσεις; Και γαρ εάν πραότερον προσενεχθής τω πολλής αποτομίας δεομένω και μη δος βαθείαν την τομήν τω τοιαύτης χρείαν έχοντι, το μεν περιέκοψας, το δε αφήκας του τραύματος. Καν αφειδώς την οφειλομένην επανάγεις τομήν, πολλάκις απογνούς προς τας

¹⁴⁷ Ο. π., Λόγος Β', 26-28, σσ92

¹⁴⁸ Α' Κορ. 2,11

¹⁴⁹ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Β', 12-17, σσ92

¹⁵⁰ Ο. π., 11-16, σσ94

αλγηδόνας εκείνος, αθρόως άπαντα ρίψας, και το φάρμακον και τον επίδεσμον, φέρον εαυτόν κατεκρήμνισε, συντρίψας τον ζυγόν και διαρρήξας τον δεσμόν. Και πολλούς αν έχοιμι λέγειν τους εις έσχατα εξοκοίλαντας κακά, δια το δίκην απαιτηθήναι των αμαρτημάτων αξία. Ου γαρ απλώς προς το των παραπτωμάτων μέτρον δει και την επιτιμίαν επάγειν, αλλά και τοις των αμαρτανόντων στοχάζεσθε προαιρέσεως, μη ποτέ ράψαι το διερωγός βουλόμενος χείρον το σχίσμα ποιήσης και ανορθώσαι το καταπεπτωκός σπουδάζων μείζονα εργάση την πτώσιν. Οι γαρ ασθενείς και διακεχυμένοι και το πλέον τη του κόσμου προσδεδεμένοι τρυφή, έτι δε και επί γένει, και δυναστεία μέγα φρονείν έχοντες, ηρέμα μεν και κατά μικρόν, εν οίς αν αμαρτάνωσιν, επιστρεφόμενοι, δύνανται, ει μη τέλεον, αλλά γουν εκ μέρους, των κατεχόντων αυτούς απαλλαγίηναι κακών. Αν δε τις αθρόν τις επαγάγη την παιδείαν, και της ελάττονος αυτούς απεστέρησε διορθώσεως. Ψυχή “επειδάν εισάπαξ απερυθριάσαι βιασθή, εις αναλγησίαν εκπίπτει, και ούτε προσηνέσιν είκει λόγοις λοιπόν ούτε απειλάς κάμπτεται ούτε ευεργεσίας προτρέπεται, αλλά γίνεται πολύ χείρων της πόλεως εκείνης, ην ο προφήτης¹⁵¹ κακίζων έλεγε· “όψις πόρνης εγένετό σοι απηναισχύντησας προς πάντας”»¹⁵².

Από όλο το πιο πάνω κείμενο, που αποτελεί την πεμπτουσία της διδασκαλίας του Αγίου για την αγάπη και τη διάκριση προς τον άνθρωπο, θα τονίσουμε το γεγονός ότι το επιτίμιο δεν πρέπει να είναι ανάλογο του παραπτώματος. Δεν θα μετρήσουμε, αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση, το ύψος και το μέγεθος του αμαρτήματος, αλλά πρέπει πρωτίστως να λάβουμε υπόψη και τη διάθεση και τη δύναμη αυτού που αμαρτάνει και μετανοεί. Γι’ αυτό και ο ποιμένας, λέει ο Χρυσόστομος, πρέπει να εξετάζει με μεγάλη φρόνηση όλες τις πλευρές και την διάθεση της ψυχής. Γιατί αλλού η πολλή αυστηρότητα και τα πολύ πικρά φάρμακα θα οδηγήσουν τον πιστό στην απόγνωση και την απελπισία και κατά συνέπεια σε χειρότερες αμαρτίες. Και γιατί άλλοτε η επιείκεια, που αφήνει αθεράπευτο το τραύμα, τελικά καταλήγει

¹⁵¹ *Ιερ.* 3,3

¹⁵² *Ο. π.*, 17-29, σσ94, 1-15, σσ96

να οδηγεί τον άνθρωπο στην αδιαφορία και να δικαιολογεί τις πράξεις του. «Χρη τοίνυν μηδέν τούτων ανεξέταστον αφείναι, αλλά πάντα διερευνησάμενον ακριβώς, καταλλήλως τα παρ' αυτού προσάγειν τον ιερωμένον, ίνα μη μάταιος αυτώ γίνεται η σπουδή»¹⁵³.

Και να ήταν μόνο μάταια; Στον τρίτο του λόγο, όταν αναφέρεται στις ειδικές εκείνες και σπάνιες περιπτώσεις που θα αποκόψει ο Επίσκοπος κάποιον από το πλήρωμα της Εκκλησίας, πρέπει να εξετάζει επακριβώς, γιατί ως ιατρός, που δεν μπόρεσε να εγχειρίσει με επιτυχία το τραύμα, μοιράζεται με τον αμαρτωλό τη θεία οργή για κάθε αμάρτημα που διαπράττει, μετά την επιβολή της θεραπείας. «Ων γαρ αν αμάρτη μετά τη τοιαύτην θεραπείαν εκείνος, κοινωνεί της υφ' εκάστω τούτων οργής ο μη καλώς το τραύμα τεμών ιατρός. Πόσας ουν χρη προσδοκάν τιμωρίας, όταν μη μόνον υπέρ ον αυτός έκαστος επλημμέλησεν απαιτήται λόγον, αλλά και υπέρ των ετέροις αμαρτηθέντων εις τον έσχατον καθίστηται κίνδυνον;»¹⁵⁴. Πόσος αληθινός είναι ο λόγος του Αγίου που προτρέπει «Ου γαρ εστί ενί τρόπω χρήσθαι τοις αρχομένοις άπασιν, επειδή μηδέν ιατρών παισίν ενί νόμω τοις κάμνουσιν προσφέρεσθαι καλόν, μηδέ κυβερνήτην μίαν οδόν ειδέναι της προς τα πνεύματα μάχης ... και πολλής χρεία και συγκαταβάσεως και ακριβείας»¹⁵⁵.

Αυτός λοιπόν, που θα γνωρίζει την τέχνη να χρησιμοποιεί και την συγκατάβαση και την οικονομία, θα είναι και ο άριστος παιδαγωγός, ο άριστος και συνετός, κατά τον Ιωάννη, ποιμένας.

III. Τα αγαθά παρακολουθήματα της ένθεης ποιμαντικής διακονίας

Γίνεται χαρά «εν τω ουρανώ επί ενί αμαρτωλώ μετανοούντι»¹⁵⁶. Δεν είναι μόνο ότι ο αμαρτωλός σώζεται και γίνεται μακάριος, αλλά προκαλεί

¹⁵³ Ό. π., 23-26, σσ96

¹⁵⁴ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Γ', 24-29, σσ186

¹⁵⁵ Ιωάννου Χρυσοστόμου, ό. π., Λόγος Στ', 21-28, σσ270

¹⁵⁶ Λουκ. 15,17

και τους αγγέλους, προκαλεί τα αγγελικά τάγματα να πανηγυρίζουν, να έχουν μεγάλη χαρά, να δίνουν μεγάλη επινίκια συναυλία ενώπιον του Θεού, διότι πληροφορήθηκαν την μετάνοια του αμαρτωλού ανθρώπου.

Η όλη ποιμαντική ζωή της Εκκλησίας και του ιερέα παίρνει το νόημά της από το σκοπό της πορείας της ζωής του ανθρώπου. Σκοπό, που όρισε ο ίδιος ο Θεός για τον άνθρωπο από την στιγμή της δημιουργίας του. «Ποιήσωμεν άνθρωπον κατ' εικόνα ημετέραν και καθ' ομοίωσιν»¹⁵⁷. Αυτός είναι ο προορισμός του κάθε ανθρώπου, να ομοιάσει, να γίνει όμοιος με τον δημιουργό Θεό του. Να γίνει κατά Χάριν, ό,τι είναι ο Θεός κατά Φύσιν. Και αυτός είναι και ο τελικός προορισμός της ένθεης ποιμαντικής διακονίας. Καταστήσαμε σαφές μέσα από τις αναφορές μας στις ποιμαντικές προτροπές του Αγίου, ότι τελικός σκοπός μιας τέτοιας ποιμαντικής είναι η θεραπεία της ύπαρξης του ανθρώπου και η κατά χάριν θέωσή του μέσα από την κάθαρση, τον φωτισμό και τη θέωση.

Η όλη πορεία δεν αποβλέπει απλά σε μια κοινωνική επίλυση των προβλημάτων των ανθρώπων, αλλά βλέπει τον άνθρωπο ως πρόσωπο. Μια κοινωνική αντιμετώπιση της ποιμαντικής του Αγίου Ιωάννου θα έδειχνε σαφή άγνοια της βαθειάς, ένθεης εμπειρίας του για τον άνθρωπο και την πορεία του. Γνωρίζει και μας δείχνει αυτή την πορεία, αυτή την τέχνη που δίνει νόημα ζωής στον ποιμαινόμενο και συμμετοχή του ποιμένα στη χαρά των αγγέλων, που γίνεται στον ουρανό.

Ο ποιμένας, μέσα από την ποιμαντική που αναλύσαμε, γίνεται ο μάρτυρας του θαύματος της ζωντανής παρουσίας του Θεού στη ζωή του, αλλά και στη ζωή των πιστών του. Βλέπει τον Θεό να ενεργεί ανάλογα με την προαίρεση της κάθε ψυχής, συμμετέχει στον πόνο, στην αγωνία, στην αναστάτωση, στην αμφιβολία, στην πείνα, στην ασθένεια. Όπως λέει ο μακάριος Παύλος στην Β' προς Κορινθίους Επιστολή του, «τις ασθενεί και ουκ ασθενώ; Τις σκανδαλίζεται και ουκ εγώ πυρούμαι;»¹⁵⁸. Βλέπει λοιπόν ο

¹⁵⁷ Γεν. 1,26

¹⁵⁸ Β' Κορινθ. 11, 29

ποιμένας την παρουσία του Θεού και ωφελείται τα μέγιστα ο ίδιος στον δικό του πνευματικό αγώνα, για τη δική του τελείωση και αγιασμό.

Αναφέραμε στο δεύτερο κεφάλαιο μας πώς ο ιερέας πρέπει να είναι προς εαυτόν. Όπως είδαμε δεν είναι μία στατική κατάσταση αλλά μία πορεία κίνησης και προόδου, πνευματικής τελείωσης και του ιδίου. Μιας πνευματικής τελείωσης και πορείας, που παραδειγματίζεται πολλές φορές από τις ψυχές αυτών που τρέχουν στο πετραχήλι του και στην οικονομία του Θεού που διαχειρίζεται. Ο πρώτος, που αληθινά οικονομεί η πρόνοια του Θεού να ωφελείται, είναι ο ποιμένας. Ο πρώτος, που συμμετέχει και στη χαρά μαζί με τους Αγγέλους, είναι ο ποιμένας.

Και ο πιστός λαός του Θεού μέσα από αυτήν την ένθεη ποιμαντική προσέγγιση και διακονία στερεώνεται και ζει μέσα στην Εκκλησία του Χριστού την αληθινή σταυρική αγάπη του Θεού. Την αληθινή αγάπη του πατέρα προς τον Άσωτο της παραβολής¹⁵⁹. Την αγάπη που σταυρώνεται, αλλά δε σταυρώνει, που θυσιάζεται και δεν θυσιάζει με τον άτεγκτο νομικισμό, που κατεβαίνει στα βάθη του Άδη, για να αναστήσει τον πνευματικά νεκρό και να τον ενώσει εν τέλει με την όντως ζωή που είναι ο Χριστός. Ο Άγιος δε μας προτρέπει να χαϊδεύουμε τα αφτιά των ανθρώπων. Αλλά να χειριζόμαστε τις ψυχές ως εύθραυστα αγγεία. «Διο γρηγορείτε, μνημονεύοντες, ότι τριετίαν νύχτα και ημέραν ουκ επαυσάμην μετά δακρύων νουθετών ένα έκαστον ημών»¹⁶⁰, τονίζει ο Απόστολος των εθνών Παύλος.

¹⁵⁹ Λουκ. 15, 11-32

¹⁶⁰ Πράξ. 20-31

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος είναι ο απλανής και αληθινός θεολόγος. Μιλά μέσα από την ένθεη πείρα του, μας διδάσκει για την ιεροσύνη, που αγάπησε και τίμησε ιδιαίτερα, χωρίς συμβιβασμούς και υποχωρήσεις. Γνώριζε και βίωνε το μέγεθος, την τιμή, αλλά και την ευθύνη του ιερέα, αφού η ιεροσύνη προέρχεται από τον ίδιο το Χριστό. Η αγάπη του ιερέα προς τον Χριστό και την Εκκλησία πρέπει να είναι οδοδείκτης κάθε ιερέα. Και αυτή η αγάπη είναι που θα πρέπει να ωθεί κάποιον να λάβει αυτό το μέγα μυστήριο. Γι' αυτό πρέπει να διαφυλάττει την καθαρότητα της ψυχής και του βίου του, αφού ως λειτουργός των μυστηρίων του Θεού ασχολείται με ουράνια θέματα και βρίσκεται μεν στη γη, αλλά πολιτεύεται στον ουρανό. Βρίσκεται μέσα στα ενδότερα του καταπετάσματος, όπου υπηρετούν Άγιοι Άγγελοι, χωρίς όμως να μπορούν να τελέσουν αυτά που τελεί.

Ως οικονόμος του περιούσιου λαού του Θεού πρέπει να τον χαρακτηρίζει μία μεγάλη αρετή, αυτή της διοράσεως, όχι ως γνώρισμα που βλέπει τα μέλλοντα, αλλά ως αρετή που είναι καρπός της αγάπης και της διακρίσεως, δωρημάτων του Αγίου Πνεύματος. Ως αρετή που βλέπει όλες τις συντεταγμένες της ανθρώπινης φύσης, τις προθέσεις, τις δυνάμεις και τις συνθήκες που κάθε ψυχή βρίσκεται, όταν απευθύνεται σ' αυτόν. Τι και αν είναι «αληθής» ο λόγος του, αν αυτός θα απομακρύνει τον πιστό από την αληθινή ποιμνη του Χριστού και θα τον οδηγήσει στην απογοήτευση ή στην σκληρότητα και εμμονή στην αμαρτία; Ο ποιμένας, μέσα από τους λόγους του Ιωάννη, οφείλει να συνέχεται, ότι διαχειρίζεται περιουσία ανεκτίμητη, περιουσία που ανήκει στον ίδιο το Θεό. Και θα δώσει λόγο γι' αυτήν με την ίδια την ψυχή του.

Όλα αυτά που μελετήσαμε στους λόγους του Ιωάννη και για την Ιεροσύνη και την ποιμαντική ευθύνη του ιερέα, μας έδωσαν θάρρος και περισσότερη αγάπη για την ιεροσύνη και το ποίμνιο, που μας εμπιστεύτηκε ο Θεός. Μας ενέπνευσαν προσοχή, προσευχή και αγάπη. Αγάπη στα μυστήρια και στην ποιμαντική του λαού του Θεού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΠΗΓΕΣ

- Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, *Ιωάννου Χρυσοστόμου άπαντα τα έργα*, Τόμος 28, Εισαγωγή-Κείμενον-Μετάφραση-Σχόλια, Παναγιώτου Χρήστου, Πατερικά εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1978
- Καινή Διαθήκη
- Παλαιά Διαθήκη

B. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- Επισκόπου Διοκλείας Κάλλιστου Ware, *Η εντός ημών βασιλεία*, Εκδόσεις Ακρίτας, 1994
- Ευχολόγιον το Μέγα*, Έκδοση Μιχ. Ι. Σαλίβερου Α.Ε., Αθήναι
- Ιερατικόν*, Έκδοση Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Έκδοση Ε΄ 2004
- Μητσοπούλου Νικολάου Ευθ., *Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής*, Πανεπιστημιακά Παραδόσεις Δογματικής, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήναι 1990
- Παπαδοπούλου Στυλιανού Γ., *Πατρολογία Γ΄, Ο πέμπτος αιώνας (Ανατολή και Δύση)*, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2010
- Φαράντου Μέγα Λ., *Η Περί Θεού Ορθόδοξος διδασκαλία*, Αθήναι 1985
- Φειδά Βλασίου Ιω., *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Τόμος Α΄, Δεύτερη Έκδοση, Αθήναι 1994
- Χρήστου Παναγιώτου Κ., *Ελληνική Πατρολογία, Περίοδος Θεολογικής Ακμής Δ΄ και Ε΄ αιώνες*, Τόμος Δ΄, Θεσσαλονίκη 2006, Εκδοτικός Οίκος Κυρομάνος
- Χρυσοστομικό Συμπόσιο, *Η Προσωπικότητα και η Θεολογία του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου*, Αποστολική Διακονία, 2007
- Thierry Amedde S.D. , *Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, Μεγαλομάρτυρας μετά τους διωγμούς*, Έκδοση Β΄, Εκδόσεις «Χριστιανική Ελπίς», Θεσσαλονίκη 2003